

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเปรียบเทียบความรู้และเจตคติเรื่องการป้องกันการมีเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่นของนักเรียนระหว่างกลุ่มที่ได้รับการสอนแบบอภิปรายกลุ่มย่อยขนาดเล็ก อภิปรายกลุ่มย่อยขนาดใหญ่กับกลุ่มที่ได้รับการสอนแบบปกติโดยการบรรยาย และเปรียบเทียบความรู้และเจตคติเรื่องการป้องกันการมีเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่นของนักเรียนระหว่างกลุ่มที่ได้รับการสอนแบบอภิปรายกลุ่มย่อยขนาดเล็กกับกลุ่มที่ได้รับการสอนแบบอภิปรายกลุ่มย่อยขนาดใหญ่ โดยผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการทบทวนวรรณคดีที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. แนวคิดการสอนเพศศึกษา
2. แนวคิดการเรียนรู้และการสอน
3. แนวคิดการสอนแบบอภิปรายกลุ่ม
4. แนวคิดการสอนแบบบรรยาย

แนวคิดการสอนเพศศึกษา

ในทางการศึกษาเชื่อว่าเรื่องเพศเป็นความรู้ทั่วไปที่ควรจะให้เด็กศึกษาเล่าเรียนภายในขอบเขตที่เหมาะสมของแต่ละวัย เพศศึกษาจึงเป็นการศึกษาที่สำคัญส่วนหนึ่ง ซึ่งทำให้ผู้เรียนได้รับทั้งความรู้ความเข้าใจ เจตคติ หรือความรู้สึกนึกคิดที่ดีในเรื่องธรรมชาติของเพศและพฤติกรรมทางเพศ เพื่อสามารถประพฤติตัวให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างเพศเดียวกันและระหว่างเพศตรงข้ามทั้งในด้านส่วนตัวและส่วนรวม

ความหมายเพศศึกษา

จากการศึกษาความหมายเพศศึกษาของนักวิชาการต่างๆที่กล่าวไว้ ได้มีการให้ความหมายครอบคลุมประเด็นหลัก 3 ประการ คือ เนื้อหาการสอนเพศศึกษา สถานที่สอนเพศศึกษา และผลของการสอนเพศศึกษา ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้ การสอนเพศศึกษาเป็นการสอนเกี่ยวกับธรรมชาติของชีวิตมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย ที่ครอบคลุมในเรื่องความรัก การคบหากับเพศเดียวกัน และเพศตรงข้าม สภาพปกติและผิดปกติทางเพศ การมีเพศสัมพันธ์เมื่อถึงเวลา การเลือกคู่ครอง

การใช้ชีวิตสมรสให้มีความสุข การวางแผนครอบครัว การสร้างฐานะให้มั่นคง การเตรียมตัวเป็น บิดามารดาที่ดี การเลี้ยงดูอบรมทารก (นงลักษณ์และวันทนี, 2540) รวมถึงเรื่องของการเปลี่ยนแปลง ของร่างกายทั้งสองเพศในด้านกายวิภาค สรีรวิทยา ระบบสืบพันธุ์ เพศสัมพันธ์ และจิตวิทยา (นงลักษณ์และคณะ, 2540; สุชาติและวรรณิ, 2543) และเรื่องเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ขนบ ธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม มารยาทความประพฤติ มนุษย์สัมพันธ์ ศิลธรรม (มยุรี, 2534; สุชาติและวรรณิ, 2543; Hoffman, 1997) ซึ่งสามารถสอนได้ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน (นงลักษณ์และวันทนี, 2540; สุชาติและวรรณิ, 2543) โดยผลของการสอนเพศศึกษาทำให้ผู้เรียน รู้จักหน้าที่ความรับผิดชอบ มีความสัมพันธ์อันดีระหว่างเพศและเพศเดียวกัน สามารถแก้ปัญหา ความขัดแย้งและแรงขับระหว่างเพศ ช่วยพัฒนาบุคลิกภาพ ทำให้ตัดสินใจและปรับตัวเข้ากับสิ่ง แวดล้อมและสังคมตามขั้นตอนของชีวิตได้เป็นอย่างดี (มยุรี, 2534; สุชาติและวรรณิ, 2543; Good, 1973) และทำให้บุคคลมีพฤติกรรมที่ดีเกี่ยวกับเรื่องเพศ ทั้งด้านความรู้ เจตคติ และการ ปฏิบัติ เพื่อให้สามารถแก้ปัญหาชีวิตเกี่ยวกับเรื่องเพศได้ (นงลักษณ์และวันทนี, 2540; สุชาติและวรรณิ, 2543)

ความสำคัญของเพศศึกษา

เพศศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของการให้การศึกษาแก่เด็ก ที่มีความสำคัญและจำเป็นเช่นเดียวกับ การศึกษาด้านอื่นๆ และนับวันจะเพิ่มความสำคัญมากขึ้นไปเรื่อยๆ โดยได้มีการกล่าวถึงความ สำคัญของเพศศึกษาไว้ดังนี้ (สุชาติและวรรณิ, 2543; นงลักษณ์และวันทนี, 2540) เพศศึกษาทำ ให้ผู้เรียนได้รับการศึกษารอบด้านทุกด้านของชีวิต ทำให้เข้าใจถึงพัฒนาการและความเปลี่ยนแปลงของเพศหญิงและเพศชายในแต่ละช่วงวัย สามารถเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการ ทางด้านร่างกายและจิตใจที่เกิดขึ้นได้ สามารถแยกบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบระหว่างเพศได้ ช่วยให้เข้าใจกระบวนการสืบพันธุ์ รู้ว่าควรมีเพศสัมพันธ์เมื่อใดและควรเตรียมตัวอย่างไรเมื่อมีคู่ ครอง ทำให้เกิดความรู้สึก ค่านิยม และเจตคติที่ดีในเรื่องเพศ สามารถแก้ปัญหาความขัดแย้ง ระหว่างแรงขับทางด้านเพศและคุณค่าทางด้านศีลธรรม เกิดความภูมิใจในเกียรติและศักดิ์ศรีใน เพศของตน ทำให้บุคคล ครอบคลุมเข้าใจถึงคุณค่าที่แท้จริงของชีวิต และช่วยให้สังคมมีความสุข

Haffner & Yarber (1996) ได้กำหนดเป้าหมายของการสอนเพศศึกษาไว้ 4 ประการดังนี้

1. ความรู้หรือข้อมูล (information) เป็นการให้ความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องเพศของมนุษย์ รวมถึงพัฒนาการและการเจริญเติบโต กายวิภาคและสรีระวิทยา การมีประจำเดือน ชีวิตครอบครัว

การมีเพศสัมพันธ์ การตั้งครรภ์ การให้กำเนิดบุตร การเป็นพ่อแม่ การตอบสนองทางเพศ การให้คำแนะนำเรื่องเพศ วิธีคุมกำเนิด การแท้ง การทำรูดทางเพศ โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และเอดส์

2. เจตคติ ค่านิยม และการหยั่งรู้ (attitudes ,values ,and insights) เป็นการเปิดโอกาสให้เยาวชนแสดงความคิดเห็นในเรื่องเพศ สำรวจและรับรู้ได้ถึงเจตคติของตนเอง เพื่อที่จะเข้าใจถึงคุณค่าของครอบครัว เพื่อพัฒนาคุณค่าของตนเอง เพิ่มความนับถือตนเอง และพัฒนาความคิดความเข้าใจเกี่ยวกับการสร้างความสัมพันธ์ครอบครัวและกับสมาชิกทั้งเพศชายและเพศหญิง เข้าใจถึงกฎระเบียบและความรับผิดชอบต่อครอบครัวและผู้อื่น

3. สัมพันธภาพและทักษะระหว่างบุคคล (relationships and interpersonal skills) เป็นการให้เยาวชนได้พัฒนาทักษะระหว่างบุคคล การสื่อสาร การตัดสินใจ การพิทักษ์สิทธิ์ของตนเอง ทักษะการปฏิเสธ และการมีความสามารถที่จะสร้างความสัมพันธ์ที่ประทับใจ โดยที่โปรแกรมการสอนเพศศึกษาเป็นการเตรียมนักเรียนให้เข้าใจบทบาททางเพศของผู้ใหญ่ได้อย่างสร้างสรรค์และมีประสิทธิภาพ และยังช่วยให้เยาวชนพัฒนาความสามารถในการดูแล การสนับสนุน การแสดงความสนิทสนมและความสัมพันธ์ทางเพศของทั้งฝ่ายอย่างถูกต้อง

4. ความรับผิดชอบ (responsibility) เป็นการให้เยาวชนแสดงความรับผิดชอบในความสัมพันธ์ทางเพศ รวมถึงความรับผิดชอบที่ยังคงใจไม่ให้มีเพศสัมพันธ์ การต่อต้านความกดดันที่จะนำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์ ส่งเสริมการคุมกำเนิดและการดูแลสุขภาพทางเพศด้านอื่นๆ ซึ่งโปรแกรมการสอนเพศศึกษาถูกออกแบบมาเพื่อลดความชุกของปัญหาทางเพศ การตั้งครรรภ์ในวัยรุ่น โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ โรคเอดส์ และความรุนแรงทางเพศ

การสอนเพศศึกษา

องค์ประกอบของเพศศึกษามีหลายองค์ประกอบ แต่ละองค์ประกอบมีความสำคัญเท่าเทียมกัน ดังนั้นการสอนเพศศึกษาจำเป็นต้องสอนให้ครบทุกองค์ประกอบจะขาดองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งไม่ได้ ซึ่งองค์ประกอบของเพศศึกษามีดังนี้ (Haffner & Yarber ,1996)

1. พัฒนาการของมนุษย์ (human development) เป็นลักษณะที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา เนื้อหาของแนวคิดนี้คือ กายวิภาคและสรีรวิทยาของการเจริญพันธุ์ การสืบพันธุ์ ภาพลักษณ์ การเข้าสู่ระยะหนุ่มสาว ลักษณะทางเพศ และการให้คำแนะนำเกี่ยวกับทางเพศ

2. ความสัมพันธ์ (relationships) เป็นการแสดงให้เห็นถึงบทบาทที่สำคัญตลอดชีวิตของมนุษย์ เนื้อหาของแนวคิดนี้คือ ครอบครัว สัมพันธภาพ ความรัก การมีนิต การแต่งงานและความผูกพันในชีวิตครอบครัว การอบรมสั่งสอนบุตร

3. ทักษะของบุคคล (personal skills) สุขภาพทางเพศที่สมบูรณ์ต้องการการพัฒนาและการใช้ทักษะที่เฉพาะของบุคคลและระหว่างบุคคล เนื้อหาของแนวคิดนี้คือ คุณค่าและค่านิยม การตัดสินใจ การสื่อสาร การรักษาสลประโยชน์ การต่อรอง และการขอความช่วยเหลือ

4. พฤติกรรมทางเพศ (sexual behavior) เพศเป็นศูนย์กลางของการเป็นมนุษย์ มนุษย์แต่ละคนจะแสดงออกถึงพฤติกรรมทางเพศได้หลายวิธี เนื้อหาของแนวคิดนี้คือ เพศสัมพันธ์ การสำเร็จความใคร่ด้วยตนเอง การแสดงความคิดเห็นในพฤติกรรมทางเพศ การละเว้นการมีเพศสัมพันธ์ การตอบสนองทางเพศของมนุษย์ ความผิดปกติทางเพศ และความเพ้อฝัน

5. สุขภาพทางเพศ (sexual health) การส่งเสริมสุขภาพทางเพศต้องการข้อมูลที่เฉพาะเจาะจงและเจตคติที่ดีเพื่อหลีกเลี่ยงพฤติกรรมทางเพศที่ไม่พึงประสงค์ เนื้อหาของแนวคิดนี้คือ การคุมกำเนิด การแท้ง โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และโรคเอดส์ การติดเชื้อ การทำทารุณทางเพศ อุนามัยเจริญพันธ์

6. สังคมและวัฒนธรรม (society and culture) สิ่งแวดล้อมทางด้านสังคมและวัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดวิธีการเรียนรู้ของแต่ละคนเกี่ยวกับการแสดงออกทางเพศ เนื้อหาของแนวคิดนี้คือ บทบาททางเพศ เพศและกฎหมาย เพศและศาสนา ความแตกต่างทางเพศ เพศและศิลปะ เพศและสื่อ

เนื่องด้วยพัฒนาการของแต่ละวัยมีความแตกต่างกัน ดังนั้นเนื้อหาการสอนเพศศึกษาของวัยต่างๆ จึงมีความแตกต่างกันไป โดยสามารถแบ่งเนื้อหาการสอนเพศศึกษาออกได้ตามระดับของโรงเรียนดังนี้ (รัจวี, 2542; สุชาติและวรรณิ, 2543)

1. การสอนเพศศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา

การสอนเพศศึกษาในโรงเรียนควรเริ่มสอนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เนื่องจากเด็กประถมศึกษาที่มีความโน้มเอียงที่จะได้รับความรู้ผิดพลาดได้ง่ายกว่าเด็กมัธยมศึกษา ทำให้เด็กมีเจตคติทางเพศที่ไม่ดี ซึ่งอาจจะแก้ไขได้ยากและสายเกินไป นอกจากนี้การสอนเพศศึกษาในวัยนี้สามารถทำได้ง่าย สะดวกและประสบผลสำเร็จมากกว่ามากเพราะเป็นการศึกษาภาคบังคับ ประกอบกับการสอนเพศศึกษาในวัยนี้ไม่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ เพราะเด็กวัยนี้ไม่มีปัญหาทางอารมณ์เข้ามาเกี่ยวข้องในการเรียนเหมือนกับเด็กมัธยม ความรู้เรื่องเพศเป็นประสบการณ์ใหม่จึง

ทำให้เด็กมีความพร้อมในการเรียนเพศศึกษาได้มากกว่า และเรียนเป็นธรรมชาติได้ดีกว่าเด็กมัธยมศึกษา ซึ่งการสอนเพศศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาแบ่งเป็น 2 ระดับ ดังนี้

1.1 ระดับประถมศึกษาปีที่ 1-4 การสอนเพศศึกษาให้แก่เด็กในวัยนี้จะเน้นแบบ การอบรมสั่งสอนเรื่องเพศ โดยสอดแทรกความรู้เรื่องเพศให้ผสมผสานเข้าในวิชาต่างๆ ที่ละน้อย ให้ต่อเนื่องสัมพันธ์กัน ไม่แยกเป็นวิชาหนึ่งวิชาใด ซึ่งเนื้อหาความรู้เรื่องเพศต่างๆ ที่นำมาสอน ควร อยู่ในความสนใจ ความพร้อม และประสบการณ์ของเด็ก โดยมีเนื้อหาการสอน คือ การสอนให้เด็ก ได้รู้จักประมวลค่าเกี่ยวกับอวัยวะและหน้าที่ของอวัยวะต่างๆ ของร่างกาย การดูแลรักษาสุข อนามัย ความแตกต่างระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย ความภาคภูมิใจในเพศของตน การไม่ล่วงเกินสิทธิ ส่วนบุคคล การแสดงความรัก การมีบุตรได้เมื่อเข้าสู่วัยเจริญพันธุ์ การสัมผัสร่างกายตนเองควรทำ ในที่ส่วนตัว ลักษณะที่ไม่ใช่ลักษณะตายตัวทางเพศ เช่น งานบ้านสามารถทำได้ทั้งหญิงและชาย เรื่องจริยศึกษา เช่น การไม่แย่งชิงของรักหรือขโมยของผู้อื่น เรื่องมารยาท เช่น มารยาทเกี่ยวกับการกิน การนอน การขับถ่าย การแต่งกายและการเข้าสังคมกับเพื่อน

1.2 ระดับประถมศึกษาปีที่ 5-6 การสอนเพศศึกษาให้แก่เด็กในวัยนี้เด็กวัยนี้ เป็น ระยะเวลาที่สำคัญมาก เพราะเด็กกำลังอยู่ในวัยก่อนวัยรุ่น ซึ่งนอกจากมีอิทธิพลของการเปลี่ยนแปลง ทางเพศซึ่งกำลังจะเข้าสู่วัยรุ่นหนุ่มสาวเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยแล้วยังเป็นระยะที่บุคลิกภาพในด้าน ต่างๆ กำลังจะพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว เพื่อให้การสอนเพศศึกษาแก่เด็กได้ต่อเนื่องมาจากชั้น ประถมศึกษาตอนต้นเป็นอย่างดี ผู้สอนควรจะเน้นในเรื่องการส่งเสริมให้เด็กได้มีความรู้ความเข้าใจให้ละเอียดยิ่งขึ้นเกี่ยวกับเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางเพศ ทั้งในด้านกายวิภาคและสรีรวิทยาหรือ ภาวะสุขภาพของร่างกาย โดยสอนเด็กให้รู้ว่เมื่อย่างเข้าสู่วัยรุ่นนั้นเพศชายจะมีการผลิตอสุจิเป็น ผลทำให้เกิดฝันเปียก เพศหญิงจะมีการผลิตไข่เป็นผลทำให้เกิดระดูหรือประจำเดือน และมีเนื้อหา เกี่ยวกับอวัยวะที่สำคัญของร่างกายทั้งอวัยวะภายในและอวัยวะภายนอก การป้องกันและการ บำรุงรักษาและการรักษาความสะอาดอวัยวะต่างๆ การเปลี่ยนแปลงของวัยเด็กและวัยผู้ใหญ่ใน เรื่องการเจริญเติบโตทางร่างกาย อารมณ์และสังคม พฤติกรรมทางเพศและความรู้สึกทางเพศ ความหมายของรักร่วมเพศและรักต่างเพศ การมีเพศสัมพันธ์สามารถให้กำเนิดได้ และการปฏิบัติ ตนต่อทั้งตนเองและบุคคลอื่น ทักษะการสื่อสาร การมีพรรคคนไม่เหมือนกัน การสืบพันธุ์ ในเรื่อง จริยศึกษาจะเกี่ยวข้องกับเรื่องการไม่ละเมิดของรักผู้อื่น เรื่องมารยาทและนิสัยส่วนบุคคลในการกิน การนอน การขับถ่าย การเลี้ยงอาหาร การเข้าสังคมกับเพื่อน การแต่งกายที่ถูกต้องตามกาลเทศะ สุขนิสัยที่ดี และมารยาทที่ควรปฏิบัติ

2. การสอนเพศศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาแบ่งเป็น 2 ระดับ ดังนี้

2.1 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น การสอนเพศศึกษาในระดับชั้นนี้ เนื้อหาที่ควรจะสอน ได้แก่ การเจริญเติบโตและพัฒนาการ การเปลี่ยนแปลงของร่างกายและจิตใจอารมณ์ในวัยรุ่น สรีรวิทยาของอวัยวะเพศและต่อมเพศ วิธีการผ่อนคลายความรู้สึกทางเพศ การสืบพันธุ์ของมนุษย์ สุขปฏิบัติเกี่ยวกับอวัยวะเพศชายและเพศหญิง ความเข้าใจในเพศตรงข้าม ความสัมพันธ์ระหว่างเพศ การปรับตัวทางเพศเมื่อเข้าสู่วัยรุ่น การแต่งงานและชีวิตครอบครัว ความเชื่อและความเข้าใจที่ผิดเกี่ยวกับเรื่องเพศสอนซ้ำอีกครั้งหนึ่งและให้รายละเอียดมากขึ้นเกี่ยวกับการผลิตอสุจิของเพศชายทำให้เกิดฝันเปียกและการผลิตไข่ของเพศหญิงทำให้เกิดประจำเดือน เพราะเป็นเรื่องเพศที่สำคัญและมีประโยชน์โดยตรงต่อสุขภาพปัญญาดีของนักเรียน

2.2 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย การสอนเพศศึกษาในระดับชั้นนี้ มีขอบเขตกว้างขวางและลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะเด็กโตขึ้นมาก จึงสามารถนำเอาความรู้ที่ได้รับจากการเรียนเพศศึกษาไปใช้แก้ปัญหาชีวิตจริงได้ และนักเรียนในวัยนี้เริ่มมีเพื่อนต่างเพศมากขึ้น เริ่มมีนัดและบางคนก็อาจมีคูรักรแล้ว เนื้อหาที่นำมาสอน ควรเน้นถึงลักษณะทางด้านจิตวิทยาและสังคมวิทยาให้มากกว่าทางด้านชีววิทยาและสุขวิทยา เพื่อให้สอดคล้องกับความสนใจ ความต้องการและปัญหาทางเพศของบุคคลในวัยต่างๆ การสืบพันธุ์และความเป็นมาของชีวิต ความสัมพันธ์ระหว่างเพศ การปรับตัวและการวางตัวต่อเพศตรงข้าม การเลือกคู่ครอง ชีวิตสมรส การปรับตัวในชีวิตสมรส การวางแผนครอบครัว กามโรคและปัญหาที่เกี่ยวข้องซึ่งจะกล่าวถึงเกี่ยวกับ สาเหตุของการเกิดโรค ลักษณะอาการของโรค ข้อควรปฏิบัติในการระวังและป้องกันรักษาโรค การระบายหรือเบี่ยงเบนอารมณ์เพศ เรื่องการเจริญเติบโตและพัฒนาการของเด็กวัยทารกจนถึงวัยผู้ใหญ่ การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ซึ่งมีผลต่อพฤติกรรมทางเพศ ต่อมาที่มีอิทธิพลต่อการเจริญเติบโตและพัฒนาการทางเพศ ระบบสืบพันธุ์ของเพศชายและเพศหญิง สุขปฏิบัติเกี่ยวกับอวัยวะเพศ การมีประจำเดือน การควบคุมอารมณ์ทางเพศ ปัญหาและวิธีแก้ปัญหามทางเพศบางอย่างที่อาจเกิดขึ้นกับเด็กวัยรุ่น การปฏิสนธิและการเจริญเติบโตของเด็กในครรภ์

วิธีสอนเพศศึกษา

การสอนเพศศึกษาสามารถใช้วิธีสอนหรือกิจกรรมต่างๆ เช่นเดียวกับการสอนวิชาอื่นๆ แต่เนื่องจากว่าความรู้เรื่องเพศมีหลายลักษณะที่แตกต่างไปจากความรู้ด้านอื่น ดังนั้นการเลือกวิธีสอนนับเป็นองค์ประกอบที่สำคัญมากองค์ประกอบหนึ่งในเรื่องความสำเร็จหรือความล้มเหลวของ

โปรแกรมการสอนเพศศึกษาในโรงเรียน ซึ่งวิธีการสอนเพศศึกษาในเด็กนักเรียนแต่ละระดับมีดังนี้ (สุชาติและวรรณิ, 2543)

1.วิธีสอนเพศศึกษาแก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้น โดยเฉพาะชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 ควรจะจัดเป็นแบบการสอนตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น (incidental teaching) และควรจะจัดสอนในลักษณะหรือสภาพการณ์ที่เป็นธรรมชาติตามความสนใจและตามปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็ก

2.วิธีสอนเพศศึกษาแก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย สามารถใช้เทคนิควิธีสอนได้มากขึ้น เพราะเด็กโตขึ้นกว่าในชั้นประถมศึกษาตอนต้น วิธีสอนอาจทำได้โดยการอภิปรายเรื่องปัญหาทางเพศในด้านต่างๆ ซึ่งสามารถอธิบายได้มากขึ้นเพราะเป็นช่วงระยะเวลาที่เด็กเริ่มหันมาสนใจต่อการพูดถกเถียงกันถึงลักษณะของการเจริญเติบโตและพัฒนาการที่เกิดขึ้นแล้วและกำลังจะเกิดขึ้นต่อไป ซึ่งสามารถใช้วิธีการสอนแบบแก้ปัญหา แบบสาธิต แบบการแสดงบทบาทสมมติ แบบบรรยาย แบบแบ่งกลุ่มทำงาน และการศึกษานอกสถานที่ นอกจากนี้สามารถใช้สื่อการสอนประเภทภาพยนตร์ หรือภาพสไลด์เกี่ยวกับเรื่องระบบอวัยวะสืบพันธุ์และการมีประจำเดือน รวมทั้งเรื่องเพศอื่นๆ ที่เหมาะสมควร

3.วิธีสอนเพศศึกษาแก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น นอกจากการจัดกิจกรรมสอนตามปกติในชั้นเรียนแล้ว การสอนเพศศึกษาในระดับนี้ควรมีการจัดบริการแนะแนวและการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรต่างๆ ซึ่งมีความสำคัญสำหรับเด็กในวัยรุ่นนี้มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดกิจกรรมสันทนากการที่สามารถจะช่วยเบี่ยงเบนแรงผลักดันทางเพศหรือความรู้สึกทางกามารมณ์ให้ออกมาในลักษณะที่เหมาะสม

4.วิธีสอนเพศศึกษาแก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้สอนอาจเลือกใช้วิธีสอนหรือกิจกรรมได้ทุกอย่างที่ครูดคิดว่าเหมาะสมในแต่ละบทเรียน เช่น การแบ่งกลุ่มศึกษาค้นคว้าและรายงานต่อชั้นเรียน การอภิปรายและซักถามประเด็นปัญหาที่น่าสนใจหรือเป็นกรณีโต้แย้ง การได้วาที่การฉายภาพยนตร์หรือภาพสไลด์ให้นักเรียนชม การเชิญวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิมาบรรยายให้นักเรียนฟัง การจัดหนังสือหรือเอกสารอื่นที่เหมาะสมไว้ให้นักเรียนอ่าน บริการแนะแนวและกิจกรรมเสริมหลักสูตรต่างๆ

จะเห็นได้ว่าการสอนเพศศึกษาจะมีความแตกต่างกันไปตามระดับชั้นเรียน ดังนั้นการเลือกวิธีสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียน จะทำให้การเรียนการสอนมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้มากขึ้น ซึ่งไม่ว่าจะสอนเพศศึกษาด้วยวิธีใด ควรคำนึงถึงเรื่องต่อไปนี้ (สุชาติและวรรณิ, 2543)

1. ก่อนจะเริ่มต้นบทเรียนเกี่ยวกับเรื่องเพศศึกษา ควรจะรอให้ผู้สอนและนักเรียนมีความคุ้นเคยกันดีเสียก่อนเพื่อช่วยให้ทั้งผู้สอนและนักเรียนได้ศึกษาและเข้าใจซึ่งกันและกันดียิ่งขึ้น
2. ในการจัดกิจกรรมการสอนและการเรียนนั้น ควรจะแสวงหากิจกรรมหรือวิธีการที่ช่วยสร้างเจตคติ ความเข้าใจอันดี และมีความคิดวิพากษ์วิจารณ์ ซึ่งจะเป็นเครื่องช่วยให้นักเรียนมีความรับผิดชอบและรู้จักเลือกหรือตัดสินใจได้อย่างฉลาด รวมทั้งรู้จักควบคุมหรือเหนี่ยวรั้งจิตใจและไม่ตกเป็นทาสของกามารมณ์
3. ควรใช้กล่องคำถาม (question-box) บ้างในโอกาสอันควร โดยให้นักเรียนเขียนคำถามในเศษกระดาษแล้วใส่ลงไปในกล่องที่จัดไว้ คำถามที่นักเรียนเขียนไม่ควรจะให้เขียนชื่อลงไปและเวลาตอบควรจะตอบอย่างตรงไปตรงมาและไม่ควรจะทำถึงเจ้าของคำถาม
4. การอภิปรายถึงเรื่องเพศในห้องเรียน ควรจะเป็นไปอย่างตรงไปตรงมา ปราศจากอารมณ์และไม่ควรแสดงความกระดากอาย ควรจะพูดถึงเรื่องเพศให้เหมือนกับการพูดหรืออธิบายในการสอนวิชาอื่นๆ ไม่ควรนำเอาเรื่องส่วนตัวทั้งของครูและของเด็กมาเปิดเผย
5. การให้นักเรียนอ่านหนังสือเกี่ยวกับเรื่องเพศ ก็จะมีประโยชน์มาก แต่ควรจะแนะนำว่าหนังสือเล่มใดควรอ่านและหนังสือเล่มใดไม่ควรอ่าน ซึ่งจะเป็นการช่วยให้นักเรียนพร้อมที่จะอภิปรายปัญหาในห้องเรียนได้ดียิ่งขึ้น
6. ถ้าเป็นโรงเรียนสหศึกษา การสอนเพศศึกษาโดยทั่วไปควรจะจัดสอนรวมกันทั้งเพศชายและเพศหญิงนอกจากบางบทเรียนก็จำเป็นต้องแยกเพศสอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับการอภิปรายเรื่องเฉพาะเพศในระดับชั้นมัธยมศึกษา
7. บทเรียนที่ใช้สอนควรจะต้องเลือกให้ตรงตามความสนใจ ความต้องการของเด็ก และปัญหาทางเพศตามลักษณะการเจริญเติบโตและพัฒนาการ โดยมุ่งตรงไปยังปัญหาของนักเรียนและให้นักเรียนช่วยกันแก้ปัญหาเหล่านั้นแล้วช่วยกันสรุปเอาเอง
8. ผู้สอนควรจัดเตรียมหาคำศัพท์หรือประมวลคำทางด้านวิทยาศาสตร์ทางเพศรวมทั้งคำสุภาพต่างๆ ที่จะใช้อธิบายเรื่องอวัยวะเพศหรือพฤติกรรมทางเพศไว้ให้เพียงพอ เมื่อนักเรียนฟังแล้วจะได้ไม่เกิดอารมณ์หรือมีเจตคติไปในทางที่ไม่ดี
9. การเลือกใช้อุปกรณ์การสอนให้เหมาะสมกับบทเรียน นับว่าเป็นประโยชน์ในการเรียนรู้เรื่องเพศได้มาก อุปกรณ์การสอนต่างๆ ที่นำมาใช้ก็ควรจะเป็นชนิดเดียวกันกับอุปกรณ์การสอนที่ใช้ในการสอนวิชาอื่นๆ แต่ควรระวังในเรื่องสะท้อนอารมณ์ เช่น ไม่ควรชี้ส่วนหนึ่งของร่างกายซึ่งเป็นอวัยวะเพศของผู้สอนหรือของนักเรียนเพื่อใช้ประกอบการสอนเพศศึกษาเป็นอันขาด

10. การประเมินผลตามจุดประสงค์ของแต่ละบทเรียน เป็นสิ่งสำคัญมากของการเรียนการสอนเพศศึกษา ในการประเมินผลควรใช้วิธีการวัดผลหลายๆ วิธีและจะต้องวัดพฤติกรรมทั้งในด้านความรู้ เจตคติและการปฏิบัติ

ดังนั้นการสอนเพศศึกษาจึงมีความสำคัญกับเด็กเช่นเดียวกับการศึกษาด้านอื่น ที่มีเป้าหมายของการสอนเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้และเจตคติที่ดีในเรื่องเพศ มีความเข้าใจคุณค่าของตนเอง และผู้อื่นที่จะทำให้เกิดการพัฒนาสัมพันธภาพและทักษะระหว่างบุคคล รู้จักระงับความกดดันที่จะนำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์เพื่อลดปัญหาทางเพศ โดยมีเนื้อหาการสอนเพศศึกษาที่ละเอียดกว้างขวางลึกซึ้งมากยิ่งขึ้นตามระดับการศึกษา หากเป็นการสอนในระดับประถมศึกษาจะทำให้ประสบผลสำเร็จมากกว่าระดับมัธยมศึกษาเพราะเด็กไม่มีปัญหาทางอารมณ์เข้ามาเกี่ยวข้องทำให้มีความพร้อมและเรียนอย่างเป็นธรรมชาติ ซึ่งการสอนจะได้ผลดีมากยิ่งขึ้นหากเลือกวิธีสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียน และคำนึงถึงส่วนประกอบอื่นๆ เช่น เพศของผู้เรียน บทเรียนที่ตรงกับความต้องการ สื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสม การเรียนการสอนที่อภิปรายอย่างตรงไปตรงมา และการประเมินผลตามวัตถุประสงค์

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเพศศึกษา

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเพศศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศ สามารถจำแนกผลการศึกษาวิจัยได้เป็นหมวดหมู่ดังนี้

1. ความรู้เรื่องเพศศึกษา พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดลำปาง ส่วนใหญ่มีความรู้เรื่องเพศศึกษาน้อย (วาสนา, 2520) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนชาย โรงเรียนหญิง และโรงเรียนสหศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร มีความรู้เรื่องเพศศึกษาระดับต่ำ (จันทร์จิรา, 2537) นักศึกษาอาสาสมัครเพื่อนแนะแนวที่เป็นอาสาสมัครจากมหาวิทยาลัย วิทยาลัยครู และโรงเรียนพณิชยการมีความรู้เรื่องเพศศึกษาในระดับต่ำ (สุกานดาและสิรินุช, 2532) และหญิงตั้งครรภ์ไม่พึงปรารถนาในเขตกรุงเทพมหานครขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องเพศศึกษา(ตรึงเนตร, 2537) ในส่วนของงานวิจัยต่างประเทศ พบว่า นักเรียนระดับ 7 และ 8 ของโรงเรียนเอกชนและโรงเรียนรัฐบาลที่เมืองเทมูโค (Temoco) และเมืองชิลี (Chile) ประเทศชิลีมีความรู้เรื่องเพศศึกษาน้อย (Fernandez, et al., 2000) และสาเหตุที่ทำให้วัยรุ่นประเทศชิลีมีความรู้เรื่องเพศศึกษาน้อยเพราะขาดการสอนเพศศึกษาที่โรงเรียนและที่บ้าน (Montenegro, 2000) นอกจากนี้นักเรียนมัธยมจากเมืองมอลดาเวีย (Moldavia) ลาสซี (Lassy) เพียตรา (Piatra) นีมท์ (Neamt) และเบอร์ลาด (Birlad) ของประเทศโรมาเนีย มีความรู้เรื่องเพศในระดับต่ำ (Alexandrescu & Tuchendria,

1999) ผู้หญิงเชื้อสายอเมริกันอัฟริกันที่ติดเชื้อเอดส์ประมาณร้อยละ 30 ไม่มีความรู้เรื่องเพศศึกษาในเรื่อง การคุมกำเนิด โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ และการงดเว้นเพศสัมพันธ์ (Cornelius, Okundaye, & Manning, 2000)

2. เจตคติต่อการสอนเพศศึกษา ได้มีการศึกษาเจตคติของบุคคลหลายกลุ่มที่มีต่อการสอนเพศศึกษา ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีเจตคติที่ดีต่อการสอนเพศศึกษา ดังนี้ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดลำปาง มีเจตคติที่ดีต่อการสอนเพศศึกษา (วาสนา, 2520) ผู้ปกครองนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีเจตคติที่เห็นด้วยต่อการสอนเพศศึกษาที่บ้าน (ปราโมทย์, 2531) นักศึกษาอาสาสมัครเพื่อนแนะแนวมีเจตคติต่อการสอนเพศศึกษาในระดับสูง (สุกานดาและสิรินุช, 2532) ผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีเจตคติต่อการสอนเพศศึกษาในระดับประถมศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง (วันเพ็ญ, 2536) บิดามารดาของเด็กนักเรียนที่กำลังเรียนอยู่ในระดับอนุบาล 1-3 ครั้งหนึ่งมีเจตคติที่ดีต่อการสอนเพศศึกษา (กองวางแผนครอบครัวและประชากร, 2544) และเจตคติของอาจารย์และนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ต่อการสอนเพศศึกษามีความสัมพันธ์กัน (ศิริพร, 2534)

3. ผลของการสอนเพศศึกษา พบว่า ส่งผลให้ผู้เรียนมีความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติเรื่องเพศดีขึ้นดังนี้ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอเมือง จังหวัดลำพูนที่ได้รับการสอนจากทีมวิทยากรของกระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงสาธารณสุขโดยใช้แผนการสอน เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางด้านความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติเกี่ยวกับสุขภาพวัยรุ่นเพิ่มขึ้นในระดับดี (ศรีสังวาลย์และคณะ, 2542) นักเรียนมัธยมเมืองสุราต ประเทศอินเดียมีความรู้ ในเรื่องการป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ การตั้งครรภ์ การคุมกำเนิด และมีเจตคติในเรื่องเพศดีขึ้น (Thakor & Kumar, 2000) พ่อแม่มีความเห็นว่าบุตรสาวที่ได้เข้าร่วมในโปรแกรมการสอนจะได้รับความรู้ด้านการแพทย์ที่ถูกต้อง ซึ่งเป็นการเตรียมสิ่งที่จำเป็นสำหรับชีวิต และสามารถป้องกันการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ (Hepburn, 1982) วัยรุ่นชายสามารถเปลี่ยนเจตคติและค่านิยมทางเพศไปในทางที่ดีขึ้น (Kaplan, Becker, & Tenke, 1991) นักเรียนระดับ 7- 10 ที่อาศัยอยู่ใน 5 รัฐ ของประเทศอเมริกาได้รับการพัฒนาเจตคติทางเพศเป็นแบบประเพณีนิยม (Eisenman, 1994) กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ 13-52 ปีในประเทศโคลัมเบียได้พัฒนาทักษะการสื่อสารด้วยคำพูดและเจตคติที่ดีต่อเรื่องเพศ (Munoz, 1988) นักเรียนวัยรุ่นในโรงเรียนเอกชน 6 โรง ของรัฐบราซิล ประเทศออสเตรเลียมีความตระหนักในเรื่องเพศ (Neuendorff, 1986) สามารถมองเห็นความแตกต่างระหว่างเพศหญิงและเพศชาย (Hook, Capewell, & Whyte, 2000) ผลการสอนสามารถป้องกันปัญหาทางเพศได้ เช่น ทำให้วัยรุ่นอายุ 13-18 ปีงดเว้นการมีเพศสัมพันธ์ได้ (Eisen & Zellman, 1987) ป้องกันการมี

เพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน (ดรูว์, 2540, อ้างตาม Gray, et al., 1999) นักเรียนมัธยมมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศลดลง (Philliber & Gutterman, 1980) นักเรียนวัยรุ่นของประเทศแคนาดาที่เคยมีเพศสัมพันธ์มาก่อนมีการคุมกำเนิดเพิ่มขึ้น (Eisen, Zellman, & McAlister, 1992) วัยรุ่นอายุ 13-17 ปีมีแรงจูงใจที่จะหลีกเลี่ยงการตั้งครรภ์โดยการคุมกำเนิดเพิ่มขึ้น (Eisen & Zellman, 1986) วัยรุ่นหญิงอายุ 14-18ปี ในประเทศแคนาดาป้องกันการมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่พึงประสงค์และลดความเสี่ยงที่จะติดเชื้อเอดส์ ((Steinberg, 1995) และป้องกันปัญหาโรคเอดส์ในวัยรุ่น (รุจน์, 2543; อุมารณ, 2538; Chevalier, Richard, & Desaulniers, 1996))

นอกจากนี้ได้มีการศึกษาเปรียบเทียบผลการสอนระหว่างกลุ่มที่ได้รับการสอนและไม่ได้รับการสอนเพศศึกษา พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่1อำเภอเมือง จังหวัดน่านที่ได้รับการสอนโดยใช้แผนการสอน มีความรู้ เจตคติ และสุขปฏิบัติทางเพศสูงกว่ากลุ่มควบคุมและสูงกว่าก่อนการทดลอง (จิราพร, 2539) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จังหวัดชัยภูมิที่ได้รับการสอนจากทีมผู้วิจัยโดยใช้โปรแกรมสุขศึกษามีความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติในการเตรียมตัวเพื่อเข้าสู่วัยรุ่นสูงกว่ากลุ่มควบคุมและสูงกว่าก่อนการทดลอง (วัชรินทร์, ปิยะฉัตร, และอริศรา, 2542) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในจังหวัดลำพูน ร้อยเอ็ด ที่ได้รับการสอนจากทีมวิทยากรระดับจังหวัดโดยใช้โปรแกรมสุขศึกษา มีเจตคติต่ออนามัยทางเพศสูงกว่ากลุ่มควบคุม และมีคะแนนเฉลี่ยความรู้และเจตคติต่ออนามัยทางเพศสูงกว่าก่อนทดลอง แต่คะแนนความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับอนามัยทางเพศของทั้งสองกลุ่มไม่แตกต่างกัน (สมศรี, 2543) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเบญจมรังสฤษดิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา มีเจตคติต่อเพศศึกษาสูงกว่ากลุ่มควบคุมและสูงกว่าก่อนทดลอง (รักวงศ์, 2524)

แนวคิดการเรียนรู้และการสอน

ความหมายการเรียนรู้

ได้มีผู้ให้ความหมายการเรียนรู้ไว้หลายท่าน ซึ่งสามารถสรุปความหมายการเรียนรู้ออกได้ 2 ประเด็นดังนี้คือ กระบวนการเรียนรู้และผลที่ได้รับจากการเรียนรู้ โดยกล่าวว่า บุคคลจะเกิดการเรียนรู้ได้จากการได้รับประสบการณ์ การปฏิบัติ การฝึกฝน และการแก้ปัญหา (รพีพรรณ ,2541; รัญจวน, 2538; สุพานี, 2538; สุรางค์, 2541; Driscoll, 2000 ; Morris & Maisto, 1998; Pettijohn,1998; Woolfolk, 1998)ซึ่งอาจเป็นประสบการณ์ที่ประสบความสำเร็จหรือไม่สำเร็จก็ตาม (Klein,1987) แต่ไม่ใช่เกิดจากการตอบสนองตามธรรมชาติของร่างกาย เช่น สัญชาติญาณ

วุฒิภาวะหรือจากการเปลี่ยนแปลงชั่วคราว เช่น ความเจ็บป่วย ความเหนื่อยอ่อนเมื่อยล้า พิษของยา (Hergenhahn, 2001; Hilgard & Bower, 1977) ซึ่งเมื่อบุคคลเกิดการเรียนรู้จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางด้านความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติ (ประภาเพ็ญและสวิง, 2534; รัญจวน, 2538; ศิริชัย, 2534; สุพาทน์, 2538; Gredler, 1997; Woolfolk, 1998) โดยที่พฤติกรรมนั้นจะกระทำโดยรู้ตัวหรือไม่รู้ตัว ผู้อื่นจะสามารถสังเกตเห็นหรือไม่มีโอกาสสังเกตเห็น (รัญจวน, 2538; ศิริชัย, 2534)

ความสำคัญของการเรียนรู้

การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่สำคัญอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของมนุษย์ มนุษย์มีการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา โดยการเรียนรู้ช่วยให้บุคคลมีชีวิตรอด ช่วยให้บุคคลสามารถเลือกวิธีการปรับตัวมาใช้ได้อย่างเหมาะสม ช่วยให้บุคคลไม่ตกเป็นเครื่องมือของบุคคลอื่น ช่วยให้บุคคลประสบความสำเร็จในงานอาชีพางขึ้น รวดเร็วขึ้น ช่วยส่งเสริม ปรับปรุงและแก้ไขบุคลิกภาพของบุคคล (วรณีย์, 2541) นอกจากนี้การรู้อย่างมีความสำคัญและมีความจำเป็นต่อผู้สอนและผู้เรียนคือ การเรียนรู้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ต้องการ ถ้าต้องการให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมใดก็สอนให้เกิดการเรียนรู้ในสิ่งนั้น ผลจากการเรียนรู้ทำให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมที่ต้องการ (อรนันท, 2532)

พฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้

การเรียนรู้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมใน 3 ด้านดังนี้ (Robert, 1968, อ้างตามอรนันท, 2532; ประภาเพ็ญ, 2532)

1. พฤติกรรมทางด้านความรู้ เป็นพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปจากไม่รู้เป็นรู้ เกี่ยวข้องกับการรู้ การจำข้อเท็จจริงต่างๆ รวมทั้งการพัฒนาความสามารถและทักษะทางสติปัญญา การใช้ความคิด วิจรณญาณเพื่อประกอบการตัดสินใจแสดงออกโดยวิธีบอก อธิบายในสิ่งที่ได้เรียนไป พฤติกรรมด้านนี้ ประกอบด้วยความสามารถระดับต่างๆ ซึ่งเริ่มต้นจากความรู้ ความเข้าใจ การนำความรู้ไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินผลโดยเพิ่มการใช้ความคิดและพัฒนาสติปัญญา มากขึ้นเรื่อยๆ

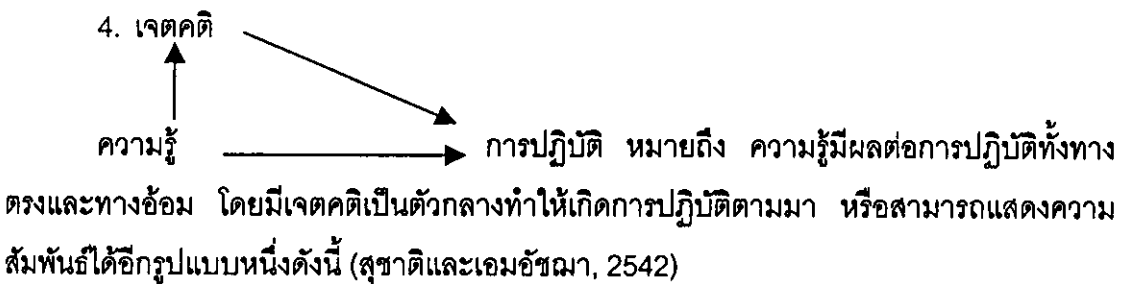
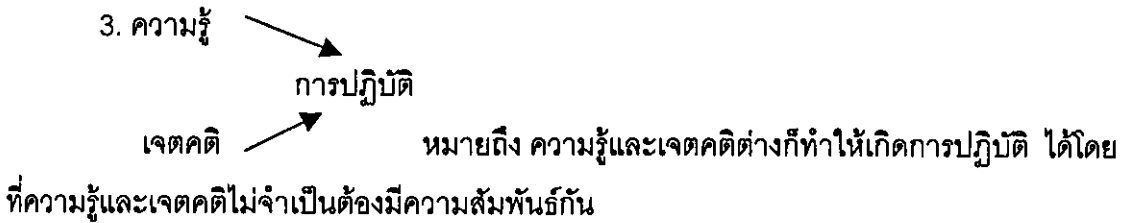
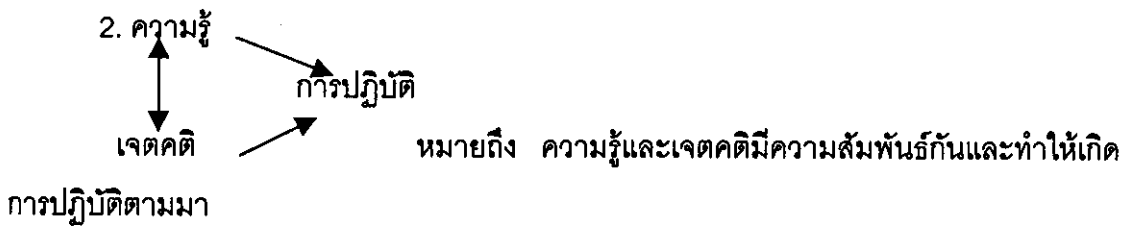
2. พฤติกรรมทางด้านเจตคติ เป็นพฤติกรรมที่เปลี่ยนจากไม่ชอบเป็นชอบ ซึ่งแสดงออกมาโดยการแสดงสีหน้าเต็มใจ สนใจในสิ่งนั้น พฤติกรรมด้านนี้ เกิดขึ้นภายในจิตใจของบุคคล ซึ่งต้อง

ใช้เครื่องมือพิเศษในการวัดพฤติกรรม เพราะความรู้สึกภายในของคนนั้นยากต่อการที่จะวัดจากพฤติกรรมที่แสดงออกมาภายนอก การเกิดพฤติกรรมด้านนี้จะแบ่งออกเป็นขั้นตอน การรับ การตอบสนอง การให้ค่า การจัดกลุ่ม และการแสดงคุณลักษณะตามค่านิยมที่ยึดถือ พฤติกรรมด้านเจตคติจะหมายรวมถึง ความเชื่อความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่างๆ และจะบอกถึงแนวโน้มของบุคคลในการกระทำพฤติกรรม โดยมีปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการเปลี่ยนแปลงเจตคติ ดังนี้ (จิระวัฒน์, 2538) 1) แหล่งข้อมูล (source factors) ถ้าผู้ให้ข้อมูลรู้จักผู้รับดี ทราบถึงความต้องการ ระดับความสามารถ ย่อมจะจัดข้อมูลได้ตรงกับความต้องการและมีความพยายามพอเหมาะกับผู้รับ ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจง่ายขึ้น 2) ตัวข้อมูล (message factors) ถ้าข้อมูลมีความชัดเจนและไม่ยากเกินไปสำหรับผู้รับ และผู้ให้มีการจัดเรียงลำดับเนื้อหาดี มีการแจ่มแจ้งในรูปแบบที่ง่ายต่อการเข้าใจ ผู้รับไม่ต้องใช้ความพยายามมากนักก็สามารถทำความเข้าใจได้ ก็จะไม่เกิดความเบื่อหน่ายและอยากศึกษาเพิ่มเติม 3) การส่งข้อมูล (channel factors) ถ้าผู้รับมีโอกาสซักถาม และผู้ให้มีโอกาสอธิบายสิ่งๆ ที่ผู้รับข้องใจย่อมจะเข้าใจดีกว่าการส่งข้อมูลทางสื่อมวลชน 4) ผู้รับ (audience factors) ผู้รับที่มีลักษณะต่อต้าน มีความเชื่อมั่นในตัวเองสูง มีอคติในเรื่องนั้นมักจะไม่นิยมรับฟังหรือยอมทำความเข้าใจ เพราะเชื่อว่าตนเองรู้เรื่องนั้นดีแล้ว หรือผู้รับที่มีระดับความสามารถต่ำก็จะหลีกเลี่ยงไม่ยอมรับฟังเช่นกันเพราะเชื่อว่าตนไม่สามารถจะทำความเข้าใจได้

3. พฤติกรรมทางด้านทักษะหรือพฤติกรรมทางด้าน การปฏิบัติ เป็นพฤติกรรมที่แสดงออก โดยการแสดงการกระทำที่สามารถเห็นได้เป็นการใช้ความสามารถที่แสดงออกทางร่างกาย ซึ่งรวมทั้งการปฏิบัติหรือพฤติกรรมที่แสดงออกและสังเกตได้ในสภาวะการณ์หนึ่งๆ หรืออาจจะเป็นพฤติกรรมที่ล่าช้า คือ บุคคลไม่ได้ปฏิบัติทันทีแต่คาดคะเนว่าอาจปฏิบัติในโอกาสต่อ

พฤติกรรมทั้ง 3 ด้านตามที่กล่าวมา จะมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดกล่าวคือ พฤติกรรมแต่ละอย่างมักจะไม่ได้เกิดขึ้นโดยอิสระ แต่มักจะเกิดรวมๆ กัน และพึ่งพาอาศัยกันหรือเสริมพลังซึ่งกันและกัน การเสริมสร้างพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งจึงเป็นการพัฒนาพฤติกรรมอย่างอื่นไปโดยทางอ้อม โดยสามารถแสดงความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติได้หลายรูปแบบ ซึ่งอาจเป็นความสัมพันธ์โดยตรงหรือเป็นความสัมพันธ์ทางอ้อมได้ดังนี้ (นิภา, 2527, อ้างตาม จิราพร, 2539)

1. ความรู้ → เจตคติ → การปฏิบัติ หมายถึง ความรู้ก่อให้เกิดเจตคติแล้วส่งผลให้เกิดการปฏิบัติ

ความรู้ + การลงมือกระทำ $\xrightarrow{\text{เจตคติ}}$ การปฏิบัติที่ดี

องค์ประกอบของการเรียนรู้

กระบวนการเรียนรู้เกิดขึ้นได้ต้องอาศัยองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ สิ่งเร้าหรือสถานการณ์ที่เป็นสิ่งเร้าผู้เรียน และการตอบสนอง (ผาคส์, 2540; อรพันธ์, 2532; Lindgren, 1976)

1. สิ่งเร้าหรือสถานการณ์ที่เป็นสิ่งเร้า หมายถึง สิ่งต่างๆ หรือสถานการณ์ต่างๆ ที่เป็นสิ่งเร้าที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้เรียน ได้แก่ ผู้สอน บทเรียน แผ่นใส กิจกรรม หนังสือ ความเหนื่อยอ่อน ความหิว ความกลัว ความร้อนหนาวของอากาศ ความมืด แสงสว่าง ความเจ็บหรือเสียดัง สภาพการณ์เหล่านี้ไม่ได้เกี่ยวข้องโดยตรงกับการเรียนรู้ แต่มีผลกระทบต่อผู้เรียนและกระบวนการเรียน โดยสิ่งเร้าเหล่านี้จะมากกระตุ้นผ่านอวัยวะสัมผัสของผู้เรียนที่มีผลทำให้ผู้เรียนตอบสนองออกมา

2. ผู้เรียน หมายถึง ผู้ที่แสดงพฤติกรรมตอบสนองหลังจากได้รับการกระตุ้นจากสิ่งเร้านั้นๆ เมื่อสิ่งเร้าผ่านเข้ามาทางอวัยวะสัมผัสของผู้เรียน ผู้เรียนจะต้องแปลสิ่งเร้าด้วยการวิเคราะห์

สังเคราะห์ และทำให้ความหมาย ผู้เรียนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของการเรียนรู้ แม้จะจัด การเรียนรู้ให้ตีสักเพียงใด ถ้าไม่มีผู้เรียนก็ จะไม่มีการเรียนรู้เกิดขึ้น

3. การตอบสนอง หมายถึง การกระทำหรือพฤติกรรมที่ผู้เรียนแสดงออกมาในขณะที่กำลัง เรียนเมื่อได้รับการกระตุ้นจากสิ่งเร้า ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่

3.1 การตอบสนองในรูปของความรู้ ความคิด การวิเคราะห์ สังเคราะห์ วิจัย ซึ่ง แสดงออกมาโดยวิธีการพูด บอก หรือสรุปในเรื่องนั้นๆ

3.2 การตอบสนองในรูปความรู้สึก เจตคติ ค่านิยม โดยการแสดงออกทางสีหน้า เช่น ยิ้มแย้มแจ่มใสต่อสิ่งนั้น หรือแสดงความสนใจต่อบทเรียน หรือส่งงานที่มอบหมายภายในเวลาที่ กำหนด เป็นต้น

3.3 การตอบสนองในรูปของพฤติกรรมเชิงทักษะหรือการเคลื่อนไหวโดยการแสดงออก มาเป็นการกระทำ เช่น เขียนบทความได้ จึงได้ วัดความดันโลหิตได้ อาบน้ำให้เด็กแรกเกิดได้ เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าองค์ประกอบทั้งสามมีความสำคัญในกระบวนการเรียนรู้ ถ้าขาดองค์ประกอบ หนึ่งองค์ประกอบใดแล้วการเรียนรู้จะไม่เกิดขึ้น ดังนั้นในการสอนผู้สอนต้องให้ความสำคัญกับองค์ ประกอบทั้งสามนี้ นอกจากนี้การที่ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ได้ต้องอาศัยปัจจัยต่างๆที่ช่วยส่งเสริม การเรียนรู้ ซึ่งปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการเรียนรู้ คือ (อรนันท์, 2532; Gagne, 1985)

1. ปัจจัยภายใน คือ ปัจจัยที่เกิดขึ้นภายในตัวผู้เรียนหรือจากตัวผู้เรียน ได้แก่บุคลิกภาพ วุฒิภาวะและความพร้อม แรงจูงใจ ความสามารถทางสติปัญญา ประสบการณ์เดิมหรือความรู้ เดิม และสภาพทางร่างกายและจิตใจ

2. ปัจจัยภายนอก คือ ปัจจัยที่เกิดจากการจัดสถานการณ์ที่เป็นสิ่งเร้าที่อยู่ภายนอกตัวผู้ เรียนโดยบุคคลอื่นเป็นผู้ทำให้เกิดขึ้นเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ ปัจจัยภายนอกตัวผู้เรียนได้แก่ บทเรียน วิธีสอน ผู้สอน แรงจูงใจ การเสริมแรง การกระทำซ้ำ ความต่อเนื่องจากสิ่งที่ได้เรียนรู้เดิมและ บรรยากาศของสถานที่เรียน

วิธีสอน

วิธีสอนเป็นกระบวนการหรือรูปแบบของการดำเนินการถ่ายทอดความรู้ เป็นกิจกรรมการ เรียนการสอนที่ผู้สอนนำมาใช้เพื่อสร้างความรู้ใหม่ให้แก่ผู้เรียน โดยที่กิจกรรมการเรียนการสอนใน ปัจจุบันจะเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและใช้วิธีสอนที่หลากหลาย เพื่อจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มากที่สุด ซึ่งวิธีการสอนที่ดีจะทำให้ผู้เรียนได้ทั้งความรู้ เจตคติ และทักษะ ผู้สอนจึงควรเลือกวิธี

สอนให้เหมาะสมกับพฤติกรรมการเรียนรู้ที่ต้องการให้เกิด ซึ่งสมทรงและสรงศ์ภรณ์ (2540) ได้กล่าวถึงวิธีสอนเพื่อให้เกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ดังนี้

1. การสอนที่ทำให้เกิดพฤติกรรมทางด้านความรู้ วิธีที่เหมาะสมคือ การอ่าน การอภิปราย การบรรยาย กรณีศึกษา การใช้อุปกรณ์ การเขียนบรรยาย สื่อการสอน เรียงความ
2. การสอนที่ทำให้เกิดพฤติกรรมทางด้านเจตคติ วิธีที่เหมาะสมคือ ทักษะศึกษา การแสดงบทบาทสมมติ การอภิปราย การให้บริการปรึกษา การให้แสดงออก/แสดงความคิดเห็น
3. การสอนที่ทำให้เกิดพฤติกรรมทางการปฏิบัติ วิธีที่เหมาะสมคือ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การใช้เหตุการณ์จำลอง การสาธิตและฝึกปฏิบัติ การฝึกปฏิบัติในสถานการณ์จริง

แนวคิดการสอนแบบอภิปรายกลุ่ม

การสอนแบบอภิปรายกลุ่มเป็นรูปแบบการสอนที่ผู้เรียนกับผู้สอนและผู้เรียนด้วยกันมีปฏิสัมพันธ์กัน โดยมุ่งให้ผู้เรียนมีโอกาสสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสบการณ์ ความรู้สึก และข้อมูลซึ่งกันและกัน (จินตนา, 2532) เพื่อหาคำตอบ แนวทาง หรือเพื่อแก้ปัญหาใดปัญหาหนึ่งร่วมกัน จึงเป็นวิธีการสอนที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียน คือ ได้คิดพิจารณา ได้ทำ ได้แก้ปัญหา และได้ฝึกการทำงานเป็นกลุ่มแบบประชาธิปไตย ส่งเสริมการวิเคราะห์วิจารณ์ ตรวจสอบความคิดเหตุผลของตนเองและสมาชิกในกลุ่ม ผู้เรียนจึงเป็นศูนย์กลางของการเรียน มีลักษณะการเรียนรู้แบบกระตือรือร้น (active Learning) เป็นการพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านความรู้ ด้านเจตคติ และด้านทักษะการเรียนรู้ เช่น ทักษะการคิด การพูด การรับฟัง การแสดงความคิดเห็น การทำงานร่วมกับกลุ่ม ทำให้ได้มีโอกาสประเมินทัศนคติหรือค่านิยมเดิมกับที่ได้รับรู้มาใหม่ (กองวิจัยการศึกษา, 2535; นที, 2541; บุญชม, 2537; อภรณ์, 2540) เป็นกระบวนการสอนที่ทำให้นักเรียนมีส่วนร่วมอย่างลึกซึ้งกับการเรียนของตน (บาร์เนต, คริสเต็นเซ็น, และแฮนเซ็น, 2542)

จุดมุ่งหมาย

การสอนแบบอภิปรายไม่ว่าจะเป็นการสอนบุคลากรสาธารณสุข นักศึกษา ประชาชนทั่วไปหรือการสอนผู้ป่วยมีจุดมุ่งหมายดังนี้ (จินตนา, 2532; อภรณ์, 2540) เพื่อให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่ให้ความรู้แก่กลุ่มด้วยกันเองผู้เรียนมีบทบาทในการเรียนมากขึ้น มีการเรียนรู้ซึ่งกันและกันเนื่องจากได้แลกเปลี่ยนและแสดงความคิดเห็นร่วมกัน เป็นการพัฒนาทักษะการคิด การพูด และการฟัง ส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดเป็นแก้ปัญหาเป็น มีโอกาสฝึกฝนการคิดแสดงความคิดเห็นเพื่อตรวจสอบความ

คิดของตนเองกับสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ การคิดอย่างมีเหตุผล รู้จักประเมินเหตุผลที่ตนเองและผู้อื่นเสนอ รู้จักคิดอย่างวิเคราะห์ วิวิจารณ์ และร่วมกันแก้ปัญหาที่เสนอในกลุ่มหรือที่ผู้สอนเสนอ ทำให้เกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้ เนื่องจากผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนเกิดแรงจูงใจในการแก้ปัญหา สามารถส่งข้อมูลย้อนกลับ (feedback) แก่ผู้สอนและผู้เรียนว่า ผู้เรียนได้เรียนรู้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้มากน้อยเพียงใด โดยผู้สอนจะประเมินได้จากการสังเกตพฤติกรรมและรับฟังการแสดงความคิดเห็นของผู้เรียนในกลุ่ม ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เจตคติหรือค่านิยมใหม่ โดยที่ในการอภิปรายกลุ่มผู้เรียนจะรับรู้ความคิดความเชื่อของเพื่อนผู้เรียน ซึ่งอาจไม่สอดคล้องกับความคิดประเพณีหรือความเชื่อเดิมของตน การได้รับรู้ในบรรยากาศกลุ่มที่กระตุ้นให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิด ผู้เรียนจะมีโอกาสคิดวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นเจตคติ หรือค่านิยมใหม่ด้วยตนเอง เสนอความคิดของตนเองต่อกลุ่ม รับฟังข้อมูลย้อนกลับจากกลุ่มเกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ กระบวนการนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสประเมินเจตคติหรือค่านิยมเดิมและที่ได้รับรู้ใหม่ ทำให้อาจเกิดการยอมรับหรือเรียนรู้เจตคติหรือค่านิยมใหม่ และเพื่อให้ผู้เรียนมีการค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมต่อไป เพื่ออภิปรายให้ผู้อื่นรับทราบทั้งนี้เพราะผู้เรียนในกลุ่มจะกระตุ้นซึ่งกันและกัน

จากจุดมุ่งหมายดังกล่าวจะเห็นว่า ผู้สอนสามารถใช้การสอนแบบอภิปรายกลุ่มเพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัยทั้งในระดับความเข้าใจในเนื้อหา ตลอดจนสามารถคิดวิเคราะห์สังเคราะห์ความรู้และประสบการณ์ของตน เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน ทั้งยังมีโอกาสประเมินเหตุผลต่างๆ ที่แสดงออกอีกด้วย ประการสำคัญการใช้การสอนแบบนี้ช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาความสามารถในการคิดและการแก้ปัญหา และยังเป็นวิธีการที่เหมาะสมในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้านเจตคติได้อีกด้วย

ประเภทของการสอนแบบอภิปรายกลุ่ม

การสอนแบบอภิปรายกลุ่มแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ตามจำนวนผู้เรียน ดังนี้ (จินตนา, 2532; ศิริวรรณและพันทิพา, 2534)

1. การอภิปรายกลุ่มใหญ่ (open-forum discussion) เป็นการอภิปรายที่ใช้กับผู้เรียนกลุ่มใหญ่มากกว่า 35 คนขึ้นไป ผู้สอนไม่สามารถจะจัดการอภิปรายเป็นกลุ่มย่อยๆ ได้ การอภิปรายแบบนี้จะใช้ร่วมกับการสอนแบบอื่น เช่น การบรรยายโดยผู้สอนคนเดียวหรือหลายคน ซึ่งเรียกว่าการบรรยายหมู่ ทั้งนี้เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความคิดเป็นการเตรียมผู้เรียนให้พร้อมเพื่อการอภิปราย จากนั้นผู้สอนจึงเสนอประเด็นเพื่อการอภิปรายที่ละประเด็น และเปิดโอกาสให้ผู้เรียน

ได้มีโอกาสเสนอความคิดเห็นอย่างทั่วถึง อาจจะทำโดยให้ผู้เรียนแสดงความจำนงด้วยการยกมือขึ้น แล้วผู้สอนเรียกให้อภิปรายทีละคน หรืออาจให้ผู้เรียนช่วยรวบรวมชื่อผู้ที่ต้องการอภิปรายส่งมาให้ผู้สอน แล้วผู้สอนเรียกให้อภิปรายทีละคนก็ได้ โดยมีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนทั้งกลุ่มได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ทำให้ได้เรียนรู้ซึ่งกันและกันได้ นอกจากนี้ การอภิปรายของผู้เรียนจะเป็นข้อมูลย้อนกลับมายังผู้สอนโดยเฉพาะการอภิปรายที่กระทำในช่วงท้ายของการบรรยายหากผู้สอนจะเน้นให้มีประเด็นการอภิปรายเกี่ยวกับการประยุกต์ความรู้ในการทำงาน

2. การอภิปรายกลุ่มย่อย (small-group discussion) เป็นการอภิปรายที่แบ่งกลุ่มผู้เรียนในชั้นออกเป็นกลุ่มๆ โดยมีผู้เรียนในกลุ่มประมาณ 6-12 คน หรือไม่เกิน 20 คนนี้ แล้วแต่ข้อวินิจฉัยของผู้สอน แล้วให้แต่ละกลุ่มไปปฏิบัติกิจกรรมในกลุ่มของตนเอง มีเทคนิคการสอนหลายประการแต่ละเทคนิคมีจุดมุ่งหมายต่างกันซึ่งผู้สอนต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมกับจุดมุ่งหมายและผู้เรียน เทคนิคการสอนแบบการอภิปรายกลุ่มย่อยมีมาก แต่ที่นิยมใช้มีดังนี้

2.1 การอภิปรายทบทวน (tutorial group) เป็นการอภิปรายที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อช่วยให้ผู้เรียนแต่ละคนที่ยังไม่เข้าใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หลังจากได้ศึกษาวิชานั้นๆ หรือหลังจากที่ได้อ่านหนังสือหรือบทความที่ผู้สอนมอบหมายไปแล้ว ผู้สอนอาจให้มีการอภิปรายกลุ่มย่อยอีกครั้งเพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสซักถาม อภิปรายประเด็นปัญหาที่สงสัย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และผู้เรียนได้มีโอกาสทบทวนบทเรียนให้ผู้เรียนได้เข้าใจมากขึ้น รวมทั้งผู้สอนจะได้มีโอกาสกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจในวิชานั้นๆ มากขึ้น ดังนั้นจุดมุ่งหมายของการอภิปรายทบทวนนี้เพื่อให้ผู้เรียนได้ประเมินสิ่งที่เรียนรู้เข้าใจมาแล้ว รวมทั้งได้ซักถามอภิปรายเพื่อให้เข้าใจมากขึ้น ขนาดของกลุ่มและเวลาที่ใช้ในการดำเนินกลุ่มแบบนี้ไม่จำกัด ดังนั้นวิธีสอนแบบนี้เหมาะสมที่จะใช้กับการสอนที่ผู้เรียนยังไม่เข้าใจในเรื่องที่ได้เรียนไปแล้ว ซึ่งการอภิปรายกลุ่มจะทำให้ผู้เรียนได้ทบทวนเรื่องดังกล่าวให้เข้าใจมากยิ่งขึ้น เหมาะกับการสอนเรื่องที่นักเรียนยังมีความคลงแคลงหรือยังมีข้อสงสัย

2.2 การทำงานกลุ่มย่อย (task group) แบบนี้เป็นการสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนมีการเรียนรู้เป็นกลุ่มในเรื่องเฉพาะเรื่อง หรือเป็นการแก้ปัญหา และเป็นการให้ผู้เรียนเรียนรู้การทำงานเป็นกลุ่ม โดยมีผู้สอนมอบหมายงานให้กลุ่มผู้เรียนไปศึกษาหาความรู้มาก่อนนอกห้องเรียน รวมทั้งแสวงหาวิธีการแก้ปัญหาที่ได้รับมอบหมาย ผู้เรียนจะเรียนรู้วิธีทำงานเป็นกลุ่มเพราะผู้เรียนจะต้องวางแผนงานของกลุ่ม การแบ่งงานกันทำตั้งแต่ต้นจนจบโดยผู้เรียนจะต้องรายงานผู้สอนเป็นระยะ ผู้สอนมีบทบาทในการให้คำแนะนำและสังเกตการทำงานของกลุ่ม ขนาดของกลุ่มแบบนี้ไม่ควรมากกว่า 12 คนเพราะอาจทำให้การทำงานล่าช้าได้ ส่วนเวลาในการทำงานกลุ่มขึ้นอยู่กับงานที่ได้รับ

มอบหมาย ดังนั้นวิธีสอนแบบนี้เหมาะสมที่จะใช้กับการสอนที่ต้องการให้ผู้เรียนไปศึกษาค้นคว้า นอกห้องเรียน รู้จักการทำงานเป็นกลุ่ม แล้วรายงานผลการศึกษาค้นคว้าแก่ผู้สอน วิธีนี้สามารถนำมา ใช้กับการสอนที่ผู้สอนมีเวลาสอนในชั่วโมงเรียนน้อย และต้องการฝึกให้ผู้เรียนรู้จักศึกษาค้นคว้า และเรียนรู้ด้วยตนเอง

2.3 การวิเคราะห์ปัญหาเป็นกลุ่ม (socratic analysis group) การสอนแบบนี้มีจุดมุ่ง หมายเพื่อให้ผู้เรียนรู้จักคิดแก้ปัญหาโดยการร่วมอภิปรายกับผู้สอนและเพื่อนผู้เรียนด้วยกัน และสามารถวิจารณ์ความคิดของตนเองและผู้อื่นอย่างมีเหตุผล ดังนั้นเป็นวิธีที่เน้นให้ผู้เรียนพัฒนาการ คิด โดยมีวิธีการเริ่มต้นด้วยผู้สอนเป็นผู้เสนอปัญหาให้ผู้เรียนหรือผู้เรียนร่วมกับผู้สอนเลือกปัญหา ต่อจากนั้นสมาชิกในกลุ่มจะร่วมกันหาวิธีแก้ปัญหา โดยร่วมกันวิเคราะห์ปัญหานั้นอย่างเป็นขั้น ตอน ผู้สอนจะต้องพยายามกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และชี้แจงความคิดของตนที่ แสดงออกมาให้มากที่สุด กลุ่มแบบนี้มักจะเป็นกลุ่มเล็กมีสมาชิกประมาณ 5-9 คน ระยะเวลาที่ เหมาะสมประมาณ 30 นาที ดังนั้นวิธีนี้เหมาะสมที่จะใช้กับการสอนที่ต้องการให้ผู้เรียนรู้จักคิดแก้ ปัญหาอย่างมีเหตุผลกับเพื่อนผู้เรียนด้วยกัน และพัฒนาการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์อย่างเป็นขั้น ตอน สามารถนำมาใช้กับการสอนที่ต้องการให้ได้แนวทางในการแก้ปัญหาอย่างกว้างขวาง ละเอียดลึกซึ้ง และมีความเป็นประชาธิปไตย

2.4 กลุ่มซินดิเคท (syndicate group) การสอนแบบนี้มีจุดมุ่งหมายที่ให้ผู้เรียนพัฒนา วิธีการแก้ปัญหาและการทำงานร่วมกัน โดยที่ผู้สอนจะแบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มเล็กๆ กลุ่มละ 3-6 คน แล้วผู้สอนมอบหมายให้แก้ไขปัญหอย่างใดอย่างหนึ่ง และผู้สอนเป็นผู้มอบเอกสารค้นคว้า ต่างๆ ที่ผู้เรียนจะต้องร่วมกันศึกษาค้นหาวิธีแก้ไขจากเอกสารเหล่านั้นภายในเวลาที่กำหนดให้ ผู้ เรียนจะต้องแบ่งงานกันทำแล้วจึงมาร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาที่ผู้เรียนแต่ละกลุ่มจะต้องหาวิธีแก้ไข อาจจะเหมือนกันหรือต่างกันก็ได้ เมื่อแก้ไขปัญหาเสร็จแล้วจะมีการรายงานกลุ่ม ดังนั้นวิธีสอนแบบ นี้เหมาะสมที่จะใช้กับการสอนที่ต้องการให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มสามารถหาวิธีแก้ไขปัญหาจาก เอกสารที่ผู้สอนมอบให้ ทำให้สะดวกในการค้นหาคำตอบ แต่ผู้เรียนไม่ได้ฝึกคิดแก้ปัญหาด้วย ตนเอง

2.5 การระดมสมอง (brain storming group) การสอนแบบนี้เน้นให้ผู้เรียนได้ฝึกการ คิดและแสดงความคิดอย่างอิสระ เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหา รวมทั้งเพื่อการเรียนรู้จากเพื่อนผู้เรียน ด้วยกัน การจัดการอภิปรายแบบนี้ผู้สอนจะเป็นผู้เสนอประเด็นเพื่อพิจารณา หรือตั้งปัญหาขึ้นมา ให้กลุ่มร่วมกันเสนอแนะตามแนวคิดของตน ซึ่งอาจจะไม่ต้องอภิปรายกันอย่างกว้างขวางก็ได้ เมื่อ มีผู้เสนอข้อคิดหรือวิธีการแก้ปัญหาแล้ว จะมีผู้ที่รวบรวมข้อเสนอนี้ไว้บนกระดานดำหรือบน

กระตาดน้ำของตนเอง ต่อจากนั้นผู้สอนหรือผู้เรียนที่ได้รับมอบหมายจะรวบรวมข้อเสนอแนะเหล่านั้นเป็นหมวดหมู่แล้วนำเสนอกลุ่มต่อไป การอภิปรายกลุ่มแบบนี้ไม่ควรมีสมาชิกจำนวนมากนักประมาณ 8-12 คน เท่านั้น หากกลุ่มใหญ่มากกว่านี้การระดมสมองจะทำได้ไม่ทั่วถึง ระยะเวลาที่ใช้ประมาณ 10-20 นาที ดังนั้นวิธีสอนแบบนี้เหมาะสมที่จะใช้กับการสอนที่ต้องการให้ผู้เรียนในกลุ่มร่วมกันแก้ปัญหาตามผู้สอนเสนอ แล้ววิธีการแก้ปัญหาจะถูกรวบรวมเพื่อเสนอกลุ่มต่อไป วิธีนี้อาจทำให้แก้ไขปัญหาคิดได้ไม่กว้างขวางลึกซึ้ง เพราะไม่ได้อภิปรายกันอย่างกว้างขวางหรือวิจารณ์ความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างมีเหตุผล

โดยสรุป ผู้วิจัยจึงเลือกวิธีสอนสอนแบบอภิปรายกลุ่มย่อยโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ปัญหาเป็นกลุ่มกับการสอนเพศศึกษาในประเด็นการป้องกันกรณีเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่น เพราะวิธีสอนดังกล่าว ทำให้ผู้เรียนได้ร่วมกันคิดแก้ปัญหาตามประเด็นปัญหาที่ผู้สอนเสนอ ซึ่งการสอนวิธีนี้สามารถวิเคราะห์ความเห็นของผู้อื่นอย่างมีเหตุผล นับเป็นการเรียนการสอนแบบประชาธิปไตย โดยมีผู้สอนคอยกระตุ้นให้ผู้เรียนสามารถคิด วิเคราะห์ และสังเคราะห์ความคิดเห็นของตนออกมาให้ได้มากที่สุด เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักคิดแก้ปัญหาและหาแนวทางในการป้องกันเรื่องดังกล่าวร่วมกัน ทำให้ได้แนวทางในการแก้ปัญหาและป้องกันกรณีเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่นได้อย่างกว้างขวาง ช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความรู้และเจตคติได้มากขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการลดและป้องกันปัญหาทางเพศต่างๆที่จะเกิดขึ้นกับวัยรุ่นในอนาคต

หลักการสอนแบบอภิปรายกลุ่ม

ในการสอนแบบอภิปรายกลุ่มมีความสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้สอนจะต้องมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการของการสอนแบบอภิปรายกลุ่ม เพื่อจะทำให้การสอนนั้นมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งหลักการสอนดังกล่าวมีดังนี้ (จินตนา, 2532; ทิศนา, 2539, อ้างตามรพีพรรณ, 2541)

1. ผู้สอนต้องสร้างบรรยากาศในกลุ่มอภิปรายให้เอื้อต่อการแสดงความคิดเห็น โดยเหตุที่จุดเด่นของการสอนแบบอภิปรายกลุ่มนั้นอยู่ที่การที่ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้ทั้งจากผู้สอนและจากผู้เรียนด้วยกัน ดังนั้นในกลุ่มอภิปรายผู้สอนจึงต้องสร้างบรรยากาศให้ผู้เรียนเต็มใจที่จะแสดงความคิดเห็นได้อย่างเหมาะสม ปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดบรรยากาศที่เหมาะสมแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

1.1 ปัจจัยด้านกายภาพ ได้แก่ ขนาดของกลุ่มต้องไม่ใหญ่หรือเล็กเกินไปทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของการสอน สิ่งแวดล้อมควรมีสถานที่ ที่นั่ง แสงสว่าง เสียง การระบายอากาศที่เหมาะสมด้วย

1.2 ปัจจัยด้านจิตสังคม ได้แก่

1.2.1 ความสนใจและความพร้อมของผู้เรียนก่อนที่ผู้สอนจะเริ่มใช้การสอนแบบอภิปรายควรจะต้องมีการกระตุ้นความสนใจ และความพร้อมของผู้เรียนเสียก่อน ผู้เรียนจึงจะมีส่วนร่วมกับการอภิปรายได้มากที่สุดตามศักยภาพ ทั้งนี้เพราะโดยธรรมชาติของบุคคลนั้นจะเข้าร่วมกลุ่มและทำงานในกลุ่มอย่างเต็มที่เมื่อตนสนใจในจุดมุ่งหมายของกลุ่มและสมาชิกในกลุ่มมีความสนใจที่คล้ายกัน

1.2.2 การยอมรับและสนับสนุนซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม ทั้งผู้สอนและผู้เรียนต้องทำหน้าที่ทั้งเป็นผู้เสนอความคิดเห็นและเป็นผู้ฟังที่ดี มีใจกว้างยอมรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างไปจากตนเองได้

2. การสอนแบบอภิปรายกลุ่มย่อยไม่ควรมีสมาชิกในกลุ่มเกิน 20 คน ซึ่งจะทำให้การแสดงความคิดเห็นเป็นไปได้ไม่ทั่วถึง

3. ผู้สอนแบบอภิปรายกลุ่มต้องเป็นผู้ที่มีทักษะในการเป็นผู้นำกลุ่ม นั่นคือ มีความสามารถในการกระตุ้นให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น เป็นผู้รับฟังที่ดี มีความมั่นใจในเนื้อหาวิชาสูง มีใจกว้างยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นโดยเฉพาะผู้เรียนซึ่งแตกต่างจากตนเอง มีความรู้เกี่ยวกับกระบวนการกลุ่ม ซึ่งการสอนเกี่ยวกับปัญหาสุขภาพแก่นักเรียนเป็นกลุ่มควรใช้แบบการอภิปรายกลุ่มย่อยเท่านั้น ทั้งนี้เพราะผู้สอนจำเป็นต้องให้ความสนใจต่อผู้เรียนเป็นรายบุคคลอย่างเต็มที่และผู้เรียนจะต้องมีการเรียนรู้ถึงระดับการนำไปใช้ เพื่อให้มีการเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพอย่างถาวร

4. ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเอง มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล ความรู้ ความคิด และประสบการณ์ เป็นการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน โดยผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ ได้เรียนรู้วิธีการทำงานอย่างเป็นกระบวนการควบคู่ไปกับผลงาน หรือข้อความรู้ที่สรุปได้ สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน

ขั้นตอนการสอน

แม้ว่าการสอนแบบอภิปรายกลุ่มจะมีหลายรูปแบบดังกล่าวมาแล้วข้างต้น แต่ขั้นตอนการสอนก็มีลักษณะที่คล้ายกัน และมีวิธีการที่ไม่แตกต่างกันนัก คือ มีขั้นเตรียมการ ขั้นดำเนินการ และขั้นสรุปดังนี้ (กองวิจัยการศึกษา, 2535; สิริวรรณและพันทิพา, 2534; อากรณี, 2540)

1. ชั้นเตรียมการอภิปราย ผู้สอนต้องเตรียมในสิ่งต่อไปนี้

1.1 หัวข้อและรูปแบบการอภิปราย เตรียมให้สอดคล้องเหมาะสมกับจุดประสงค์ของบทเรียน เวลาเรียน จำนวนผู้เรียน สถานที่ ผู้สอนเป็นผู้กำหนดหัวข้อการอภิปราย รูปแบบ รวมทั้งวางแผนกิจกรรมการเรียนการสอนที่จะให้ผู้เรียนปฏิบัติระหว่างบทเรียน ผู้สอนต้องวางแผนล่วงหน้าและแจ้งให้ผู้เรียนทราบก่อนการอภิปราย

1.2 ผู้เรียน ผู้สอนควรได้ให้ผู้เรียนเตรียมตัวการอภิปรายมาล่วงหน้าทั้งด้านเนื้อหาสาระ และประเด็นความคิดสำคัญและวิธีการพูด จะทำให้ผู้เรียนได้ประโยชน์จากการเรียนแบบอภิปรายอย่างแท้จริง

1.3 ห้องเรียน ผู้สอนควรจัดโต๊ะเก้าอี้ให้เหมาะสมกับรูปแบบการอภิปราย เช่น จัดแบบวงกลม หรือครึ่งวงกลม เหมาะสำหรับการอภิปรายแบบระดมสมอง จัดแบบรูปตัวยูหรือสี่เหลี่ยมผืนผ้า เหมาะสมสำหรับการอภิปรายกลุ่มใหญ่

1.4 สื่อการสอนอาจต้องใช้เอกสารไว้แจกประกอบการอภิปราย อาจมีการใช้สไลด์ ภาพ แผนภูมิ แผ่นใส ฯลฯ เพื่อสรุปผลการอภิปราย หรือประกอบการอภิปรายของแต่ละกลุ่ม ผู้สอนต้องเตรียมไว้ให้พร้อม

2. ชั้นดำเนินการอภิปราย ผู้สอนมีบทบาทสำคัญในการควบคุมการอภิปรายให้ดำเนินไปได้ด้วยดี จึงต้องดำเนินการดังต่อไปนี้ 1) บอกหัวข้อหรือปัญหาที่จะอภิปรายให้ชัดเจน 2)ระบุจุดประสงค์ 3)บอกเงื่อนไขหลักเกณฑ์การอภิปราย 4)ให้ดำเนินการอภิปรายโดยผู้สอนควรช่วยเหลือให้การอภิปรายดำเนินไปได้ด้วยดีขณะที่ผู้เรียนเข้ากลุ่มอภิปราย ผู้สอนไม่ควรเข้าไปกำกับหรือแทรกแซงผู้เรียนตลอด คอยกระตุ้นให้กำลังใจ ให้คำแนะนำ เมื่อผู้เรียนต้องการเท่านั้น

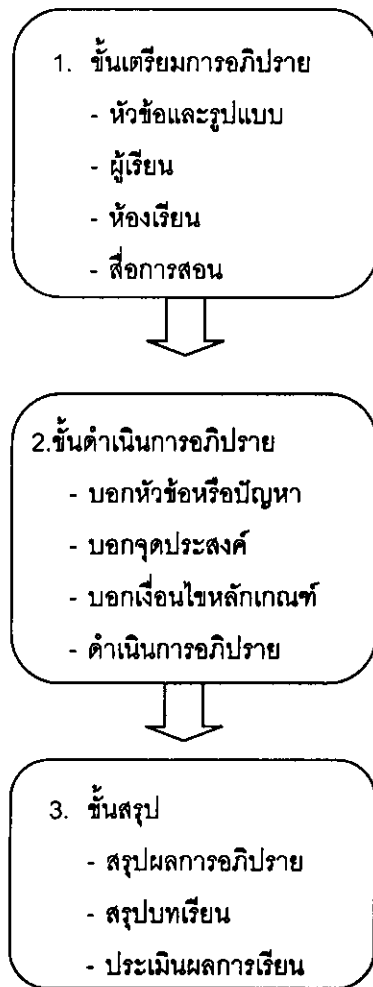
3. ชั้นสรุป ประกอบด้วย

3.1 สรุปผลการอภิปราย เป็นช่วงที่ผู้แทนกลุ่มสรุปผลการอภิปราย นำเสนอผลการอภิปรายต่อที่ประชุมเป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เปิดโอกาสให้ผู้ฟังซักถามผู้อภิปรายตอบคำถาม ผู้สอนอาจถามคำถามผู้อภิปรายได้ในสาระสำคัญที่ต้องการให้ผู้เรียนได้รับ ขณะเดียวกันช่วยกลุ่มอภิปรายให้เกิดความกระจ่างในเนื้อหาบางตอนได้

3.2 สรุปบทเรียน ผู้สอนเป็นผู้สรุปเนื้อหาสาระสำคัญที่ได้จากการอภิปราย ควรได้เสริมข้อคิดแทรกความรู้ ย้ำประเด็นสำคัญและสรุปแนวคิดหลักให้แก่ผู้เรียน ตลอดจนแนวทางการนำความรู้ไปใช้เป็นประโยชน์ในชีวิต การสรุปนั้นควรสรุปเป็นหัวข้อบนกระดานดำ เพื่อผู้เรียนจะได้เข้าใจชัดเจนและบันทึกไว้ได้ง่าย

3.3 ประเมินผลการเรียน ผู้สอนควรมีการประเมินผลการอภิปรายภายหลังที่สิ้นสุดบทเรียน เพื่อดูว่าการเรียนการสอนในคาบเรียนนั้นๆ ด้วยวิธีการอภิปรายมีคุณค่าหรือมีข้อบกพร่องอย่างไร โดยประเมินให้ครอบคลุมถึงเนื้อหา หัวข้อการอภิปราย จุดประสงค์ รูปแบบพฤติกรรมของผู้เรียน บรรยากาศ สิ่งแวดล้อมต่างๆ ในการอภิปราย ฯลฯ ทั้งนี้เพื่อเป็นข้อมูลในการปรับปรุงการเรียนการสอนด้วยวิธีการอภิปรายครั้งต่อไป

ขั้นตอนการสอนแบบอภิปรายกลุ่ม สรุปลงได้ดังภาพ (อาภรณ์, 2540)

ภาพประกอบ 2 ขั้นตอนการสอนแบบอภิปรายกลุ่ม

ข้อดี ข้อจำกัด และการนำวิธีสอนแบบอภิปรายกลุ่มไปใช้

ในการเรียนการสอน ไม่ว่าจะเลือกวิธีสอนแบบใดก็ย่อมมีทั้งข้อดีและข้อจำกัด ซึ่งวิธีสอนแบบอภิปรายกลุ่มมีข้อดี ข้อจำกัด และการนำไปใช้ดังนี้ (दनัย, 2534; บุญชม, 2537; บุญยง, 2532; สิริวรรณและพันทิพา, 2534; อาภรณ์, 2540)

ข้อดี ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักคิดวิเคราะห์ วิวิจารณ์ และประยุกต์ความรู้ ส่งเสริมความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ ฝึกการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น กล้าพูด กล้าตัดสินใจ และเสนอแนวคิดนั้นให้คนอื่น เข้าใจเกิดการพัฒนาด้านพุทธิพิสัย ด้านเจตคติและพัฒนาทักษะในการพูด ฝึกความเป็น ประชาธิปไตย ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ฝึกความรับผิดชอบในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ จากแหล่งต่าง ทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้กว้างขวาง ได้ประสบการณ์ตรงจากการเรียน ทำให้ไม่เบื่อหน่ายในการเรียนเพราะเป็นผู้ปฏิบัติกิจกรรมตลอด มีความคิดเป็นของตนเองทำให้มีความตื่นตัว ทางสมองสูง ทำให้ผู้สอนรู้จักผู้เรียนมากขึ้นสามารถสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน

ข้อจำกัด ผู้เรียนบางส่วนไม่กล้าแสดงความคิดเห็น ต้องมีความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องที่จะ อภิปราย และต้องใช้ระยะเวลาานถ้าจะให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นอย่างทั่วถึง

การนำการสอนแบบอภิปรายกลุ่มไปใช้ ผู้สอนควรกำหนดหัวข้อการอภิปรายให้ชัดเจน ให้ เข้าใจตรงกัน เป็นหัวข้อที่ยั่วให้มีกรคิด อภิปรายได้อย่างกว้างขวาง และเรื่องที่จะอภิปราย ควร จะส่งเสริมวิชาที่เรียน และก่อให้เกิดการเรียนรู้ในตัวผู้เรียน โดยผู้เรียนต้องมีความพร้อมก่อนการ อภิปราย ซึ่งต้องค้นคว้าข้อมูลเพื่อการอภิปรายล่วงหน้า ขณะอภิปรายผู้สอนควรกระตุ้นและเปิด โอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นให้มาก มากกว่าจะเป็นผู้พูดเอง ยอมรับความคิดเห็นที่ได้จาก การอภิปราย แล้วเก็บความคิดเห็นของสมาชิกที่อภิปรายไว้ให้มาก แล้วจึงสรุปเป็นแนวคิดหลัก และแนวคิดย่อย พร้อมทั้งประเด็นการอภิปรายครั้งต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนแบบอภิปรายกลุ่ม

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนแบบอภิปรายกลุ่มในกลุ่มนักเรียนนักศึกษา สามารถสรุปผลได้ดังนี้

ผลการสอนแบบอภิปรายกลุ่มพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านปาก เหมือง จังหวัดพัทลุงที่ได้รับการสอนโดยใช้เทคนิคการอภิปรายกลุ่ม มีคะแนนความสามารถใน การแก้ปัญหาความขัดแย้งของนักเรียนสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนโดยการแก้ปัญหาเป็นราย บุคคล (นิตยา, 2540) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดสำนักงานประถมศึกษา จังหวัดพังงา ที่ได้รับทักษะการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์โดยวิธีอภิปรายกลุ่ม 6 คน และ อภิปรายกลุ่ม 3 คน มีความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์สูงกว่ากลุ่มที่ไม่จัดอภิปราย กลุ่ม แต่ทั้ง 2 กลุ่ม คือ อภิปรายกลุ่ม 6 คน และอภิปรายกลุ่ม 3 คน มีความสามารถในการแก้ ปัญหาคณิตศาสตร์ไม่แตกต่างกัน (นวลจิต, 2533) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียน ออนเหนือ จังหวัดเชียงใหม่ ที่ได้รับการสอนแบบอภิปรายกลุ่มมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้เรื่องโรค

เอดส์สูงกว่าก่อนทดลอง (มัตถนา, 2538) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนราชประชาเสาศัยที่ใช้การอภิปรายกลุ่มย่อยมีความสามารถในการเขียนความเรียงภาษาไทยสูงกว่ากลุ่มที่ใช้การเรียนแบบปกติ (ศิริวรรณ, 2536) นักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยรังสิตที่เรียนวิชาภาษาไทยพื้นฐานที่ได้รับการสอนแบบอภิปรายกลุ่มมีผลสัมฤทธิ์ทางการเขียนเชิงสร้างสรรค์ทั้งประเภทการเขียนบรรยาย การเขียนแสดงความคิดเห็น และการเขียนคำขวัญสูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการสอนแบบปกติ (ศศิวรรณ, 2538) แพทย์แผนโบราณที่เข้าร่วมการอบรมเชิงปฏิบัติเรื่องโรคเอดส์ของหน่วยสุศึกษา ประเทศแซมเบีย โดยใช้วิธีอภิปรายกลุ่มย่อย มีความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติของโรคเอดส์และสมัครใจที่จะมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาของชาติ (Chirwa & Sivile, 1988) นักเรียนที่เข้าร่วมหลักสูตรอบรมการบริหารความเครียดที่ใช้เทคนิคการผ่อนคลาย และการให้ความรู้โดยการอภิปรายกลุ่มย่อยมีระดับความเครียดลดลง (Archer & Reisor, 1982) คู่ชายหญิงที่เข้าร่วมโปรแกรมการเตรียมความพร้อมก่อนแต่งงานโดยใช้การอภิปรายกลุ่มย่อยมีความขัดแย้งกันน้อยกว่าผู้ที่ไม่ได้เข้าร่วม และสามารถแสวงหาความช่วยเหลือในการแก้ปัญหาทั้งที่เป็นเรื่องส่วนตัวและปัญหาคู่สมรสได้ดีกว่า (Bader, Microys, Sinclair & Willett, 1980) นักศึกษาแพทย์สามกลุ่มที่ฝึกปฏิบัติเรื่องการประเมินครอบครัวได้รับการสอน 3 วิธีแตกต่างกันคือ วิธีที่หนึ่ง เป็นการฟังบรรยายและดูวิดีโอ วิธีที่สอง เป็นการอภิปรายกลุ่มและดูวิดีโอ และวิธีที่สาม เป็นการอภิปรายกลุ่มจากวิดีโอที่ไปถ่ายทำมาจากการไปสัมภาษณ์ครอบครัว ผลการศึกษา พบว่า การสอนทั้งสามวิธีทำให้ความรู้และทักษะในการประเมินครอบครัวของนักศึกษาแพทย์ไม่แตกต่างกัน (Tomm & Leahey, 1980)

แนวคิดการสอนแบบบรรยาย

การสอนแบบบรรยาย เป็นวิธีสอนที่ผู้สอน บอกเล่า อธิบาย ถ่ายทอดเนื้อหาหรือเรื่องราวต่างๆ ให้แก่ผู้เรียน โดยที่ผู้สอนเป็นฝ่ายเตรียมการศึกษาค้นคว้าเนื้อเรื่องมาแล้วเป็นอย่างดี เป็นผู้ตัดสินใจ และดำเนินกิจกรรมเป็นส่วนใหญ่ (จินตนา, 2532; บุญชม, 2537; ศิริวรรณและพันทิพา, 2354; อภรณ์, 2540) ผู้เรียนเป็นฝ่ายมารับผลการศึกษาค้นคว้านั้น โดยทั่วไปมักจะเป็นการสื่อความหมายทางเดียว คือ จากผู้สอนไปสู่ผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนน้อย (อภรณ์, 2540)

จุดมุ่งหมาย

การสอนแบบบรรยายเป็นการถ่ายทอดความรู้จากครูไปสู่ผู้เรียน ด้วยวิธีการบอก ชี้แนะ หรืออธิบายโดยมีแบบเรียนและสื่อการสอนอื่นๆ (สิริวรรณและพันทิพา, 2534) เพื่อให้ความรู้หรือประสบการณ์ใหม่แก่ผู้เรียน เป็นความรู้ที่ค้นคว้าหาได้ยาก ชวนำทางในการอ่านหนังสือของผู้เรียน มุ่งถ่ายทอดความรู้ให้ผู้เรียนได้อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วยในเวลาจำกัด (อาภรณ์, 2540) หากเป็นการบรรยายที่ดีอาจพัฒนาทักษะและเจตคติของผู้เรียนได้ (จินตนา, 2532; อาภรณ์, 2540)

ขั้นตอนการสอน

ขั้นตอนการสอนการสอนแบบบรรยายมีดังนี้ (दनัย, 2534; บุญชม, 2537; บุญยง, 2532; อาภรณ์, 2540)

1. ขั้นเตรียมการสอน การเตรียมเป็นสิ่งสำคัญมาก ถ้าเตรียมไว้ดีก็เท่ากับทำสำเร็จไปแล้วครึ่งหนึ่ง ขั้นเตรียมการสอนมีดังนี้

1.1 วิเคราะห์ผู้เรียน โดยพิจารณาถึงพื้นฐานความรู้ ประสบการณ์เดิม ความสามารถ ความต้องการและความสนใจ อาจทำโดยการพูดคุย สัมภาษณ์ หรือใช้แบบทดสอบก่อนเพื่อประโยชน์ในการเตรียมเนื้อหาและวิธีการสอน

1.2 เตรียมเนื้อหา โดยพิจารณาถึงความละเอียด ลึกซึ้งและลำดับของเนื้อหาให้เหมาะสมกับเวลาและลักษณะของผู้เรียน

1.3 เตรียมคำถาม เพื่อให้ถามระหว่างการบรรยาย ช่วยให้ผู้เรียนตื่นตัว

1.4 เตรียมสื่อการเรียนการสอน เพื่อดึงดูดความสนใจและช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจบทเรียนได้ดียิ่งขึ้น

1.5 เตรียมการวัดผลประเมินผล อาจใช้การสังเกต การใช้คำถาม หรือทำเป็นแบบทดสอบ เพื่อดูว่าผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ ซึ่งต้องเตรียมไว้ล่วงหน้า และก่อนการบรรยายควรเตรียมสถานที่ อุปกรณ์ และการใช้สื่อต่างๆ

2. ขั้นสอน มีดังนี้

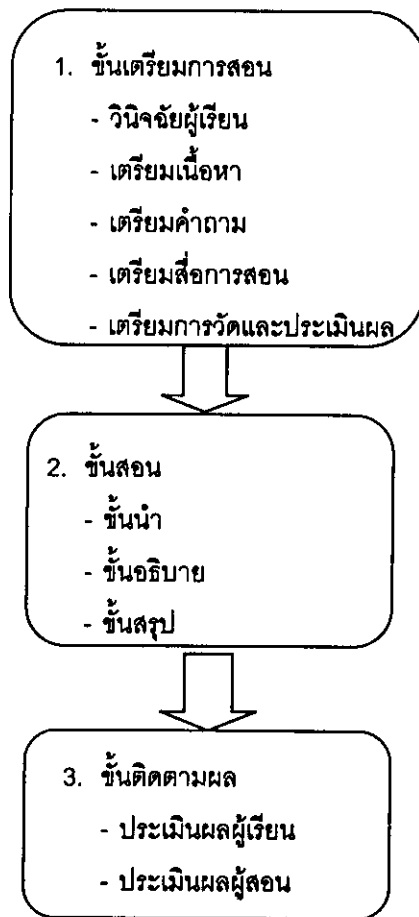
2.1 ชำนาญ อาจซักถามพูดคุยและทบทวนการบรรยายครั้งก่อน

2.2 ชำนาญ เป็นขั้นสำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหา โดยบอกโครงเรื่อง อธิบายเนื้อหาให้ชัดเจน สังเกตปฏิกิริยาของผู้เรียน ถามคำถามในบางตอนและยกตัวอย่างประกอบ ใช้น้ำเสียง บุคลิกท่าทางและอารมณ์ที่เหมาะสม

2.3 ขั้นสรุป เป็นขั้นปิดท้ายการบรรยาย โดยสรุปโยงเนื้อเรื่อง ตั้งปัญหาให้ผู้เรียนได้คิด วิเคราะห์ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ซักถาม มอบหมายงานให้ไปค้นคว้าเพิ่มเติม และบอกเรื่องที่จะเรียนครั้งต่อไป

3. ขั้นติดตามผล ประกอบด้วย การประเมินผลผู้เรียนโดยใช้คำถาม ตรวจสอบบันทึก หรือ ทำข้อทดสอบ และการประเมินผู้สอน โดยจัดแบบสอบถามให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น ใช้แบบบันทึกเสียง หรือให้เพื่อนครูได้เข้าสังเกต

ขั้นตอนการสอนแบบบรรยาย สรุปได้ดังแผนภาพ (อาภรณ์, 2540)

ภาพประกอบ 3 ขั้นตอนการสอนแบบบรรยาย

ข้อดี ข้อจำกัด และการนำวิธีสอนแบบบรรยายไปใช้

การสอนแบบบรรยายมีทั้งข้อดี ข้อจำกัด เช่นเดียวกับการสอนวิธีอื่น ซึ่งผู้สอนควรพิจารณาถึงข้อดี ข้อจำกัดและการนำวิธีสอนแบบบรรยายไปใช้ดังนี้ (दनัย, 2534; บุญชม, 2537; บุญยง, 2532; สิริวรรณและพันทิพา, 2534; อาภรณ์, 2540)

ข้อดี สามารถสอนกับผู้เรียนจำนวนน้อยหรือมากได้ สะดวกในการให้เนื้อหาทางทฤษฎี หลักการพื้นฐาน และข้อเท็จจริงต่างๆแก่ผู้เรียน ผู้สอนสามารถดำเนินการคนเดียวได้ สามารถถ่ายทอดความรู้ และประสบการณ์แก่ผู้เรียนได้มากในเวลาจำกัด สามารถสรุปเนื้อหาจากที่ต่างๆ เข้าเป็นกลุ่มก้อนได้ง่าย การอธิบายจะทำให้เข้าใจได้เร็วขึ้น ทำให้ผู้เรียนไม่ต้องทำงานมาก ไม่ต้องเสียเวลาไปศึกษาหาความรู้เอง เพราะผู้สอนได้สรุปสาระสำคัญต่างๆ ไว้แล้ว และรับรู้เรื่องที่เรียนตรงกันและพร้อมกัน ช่วยพัฒนาทักษะการฟังของผู้เรียน โอกาสที่จะปรับปรุงเนื้อหาและวิธีการให้เหมาะสมกับผู้ฟัง เวลา และองค์ประกอบอื่นๆ ได้ดีกว่าวิธีอื่น

ข้อจำกัด การบรรยายไม่คำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน เพราะต้องรับและรู้เรื่องเดียวกัน เวลาเดียวกัน ไม่สามารถปรุงแต่งการบรรยายให้เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละคนและต้องอาศัยทักษะและเทคนิคการพูดที่สร้างความสนใจ ซึ่งไม่สามารถทำได้ทุกคน ส่งเสริมให้ผู้เรียนจด ท่องจำ มากกว่าการศึกษาด้วยตนเอง ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนน้อย ถ้าบรรยายนานเกินไป ทำให้เกิดความเบื่อหน่าย หหมดความสนใจได้ง่าย ผู้เรียนไม่มีโอกาสแสดงความคิดเห็น บางครั้งมีได้บ้างแต่น้อย ทำให้ขาดโอกาสในการฝึกความคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ซึ่งเป็นความสามารถขั้นสูง การนำการสอนแบบบรรยายไปใช้ ใช้การสอนแบบบรรยายร่วมกับวิธีการสอนอื่นได้ เช่น ใช้การบรรยายคู่กับการอภิปราย การบรรยายกับการสาธิต การบรรยายกับการทดลอง โดยใช้ทักษะการสอนหลายๆ ลักษณะเพื่อเสริมการบรรยายให้มีคุณค่า และน่าสนใจ เช่น ใช้กิริยาท่าทางการเล่าหรืออธิบายเรื่อง การใช้กระดานดำ การใช้คำถาม การเสริมกำลังใจ ควรมีโอกาสสิ่งพิมพ์เพิ่มเติมเพื่อขยายความรู้ให้กว้างขวางกว่าที่ครูบรรยาย หรืออาจเป็นหัวข้อสรุปประเด็นสำคัญและควรให้ผู้เรียนเกิดความพร้อมในการฟังเสียก่อน และควรใช้เทคนิคการจูงใจสร้างความสนใจให้เหมาะสม ซึ่งควรใช้ในสภาพการณ์ต่อไปนี้ เช่น เมื่อต้องการเสนอข้อมูลที่เป็นที่ยอมรับของคนทั่วไปเมื่อต้องการดึงความสนใจของผู้เรียน เช่น เมื่อเริ่มบทเรียนใหม่ และต้องการให้ผู้เรียนได้รู้เนื้อหาของสาระของบทเรียนแต่มีเวลาจำกัด ให้ผู้เรียนมีความรู้หรือมโนคติเบื้องต้น ก่อนที่จะแยกย้ายไปประกอบกิจกรรมการเรียนการสอนอื่นๆ ให้ผู้เรียนได้รับความรู้พื้นฐานที่ผู้เรียนยังไม่เคยได้เรียนหรือเคยรับรู้มาก่อน เมื่อข้อมูลหรือความรู้นั้นๆ ยังมีข้อโต้แย้งหรือยังสับสนอยู่ และมีเวลาในการเรียนจำกัด แต่ข้อมูลหรือความรู้ที่จะสอนนั้นมีมากและกระจัดกระจาย ต้องการสรุปบทเรียนหรือสิ่งที่ได้ศึกษาค้นคว้ามาแล้วซึ่งเป็นการให้มโนคติขั้นสุดท้าย และต้องการจะทบทวนบทเรียนที่ได้เรียนไปแล้วให้แก่ผู้เรียน รวมทั้งต้องการอธิบายเนื้อหาเพิ่มเติมจากที่ได้เรียนไปแล้ว

สรุป

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการสอนเพศศึกษา แนวคิดการเรียนรู้และการสอน แนวคิดการสอนแบบอภิปรายกลุ่ม และแนวคิดการสอนแบบบรรยายข้างต้น แสดงให้เห็นว่าผลของการสอนเพศศึกษาทำให้ผู้เรียนมีความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติที่ดีในเรื่องเพศ และการสอนแบบอภิปรายกลุ่มเป็นการสอนที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนโดยมีผู้สอนเป็นผู้เสนอปัญหา และกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์แก้ปัญหา ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและร่วมกันทำงานแบบประชาธิปไตย โดยขนาดของกลุ่มควรแบ่งกลุ่มนักเรียนให้มีจำนวนไม่มากนักเพื่อให้ทุกคนได้อภิปรายแสดงความคิดเห็นอย่างทั่วถึง ซึ่งจากผลการศึกษา พบว่า การสอนแบบอภิปรายกลุ่มส่งผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้แตกต่างจากวิธีสอนแบบปกติ ทำให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติ ส่วนการสอนแบบบรรยายเป็นการสอนที่ผู้สอนเป็นศูนย์กลางของการเรียน มีลักษณะการสื่อสารทางเดียวโดยมีผู้เรียนเป็นผู้ได้รับการถ่ายทอดความรู้ โอกาสที่ให้ผู้เรียนได้คิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ และแสดงความคิดเห็นมีน้อย ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนส่วนใหญ่เกิดพฤติกรรมการเรียนรู้เฉพาะด้านความรู้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการศึกษาดูผลการสอนแบบอภิปรายกลุ่มต่อความรู้และเจตคติเรื่องการป้องกันการมีเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6